

PUHETERAPEUTTIEN VIITTOMIEN KÄYTTÖ PUHETERAPIASSA

Tanja Potila

Pro gradu -tutkielma

Elokuukuu 2017

Oulun yliopisto

Humanistinen tiedekunta

Logopedia

Pro gradu -tutkielma, elokuu 2017, 53 sivua + 2 liitettä
Oulun yliopisto, Humanistinen tiedekunta, Logopedia

PUHETERAPEUTTIIEN VIITTOMIEN KÄYTTÖ PUHETERAPIASSA

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena oli selvittää puheterapeuttien viittomien käyttöä, käyttömuotoja, käytön määrää sekä sitä kuinka puheterapeutin oma arvio omista viittomiseen liittyvistä taidoistaan ja motivaationsa käyttää viittomia vaikuttavat viittomien käyttöön puheterapeutin työssä. Tarkoituksena oli kartoittaa asiakasryhmiä, joiden kanssa puheterapeutit käyttävät viittomia, puheterapeuttien viittomien käyttökokemuksia ja työssä koettuja viittomien käytön haasteita. Lisäksi vertailtiin käytyjen viittomakurssien määrien ja eri viittomismuotojen taitojen arvioiden yhteyttä.

Tutkimus toteutettiin Webropol-kyselynä verkossa. Tutkimusta varten kehitettiin kyselylomake, joka koostui yhteensä 25:stä kysymyksiä, arviointiasteikkoja ja väittämiä sisältävästä kohdasta. Kysely linkitettiin yhteisöpalvelu Facebookin puheterapeuteille tarkoitettuun suljettuun ryhmään ja siihen vastasi 67 puheterapeuttia. Heistä 66 kertoi käyttävänsä työssään viittomia.

Tulokset osoittivat, että suurin osa puheterapeuteista käyttää viittomia työssään päivittäin. Tukiviittomat ovat puheterapeuttien eniten käyttämä viittomisen muoto muiden viittomismuotojen (helponnettujen viittomien, viitotun puheen, taktiiliviittomien ja suomalaisen viittomakielen) jäädessä selvästi vähäisemmälle käytölle. Asiakkaat, joiden kanssa puheterapeutit viittomia työssään käyttävät, ovat useimmiten lapsia. Asiakasryhmiä on paljon ja hyvin monenlaisia. Suurin osa puheterapeuteista kokee hallitsevansa viittomia riittävän hyvin työnsä vaatimuksiin nähden, vaikka taidot muissa kuin tukiviittomien hallinnassa arvioitiinkin heikommiksi. Ne puheterapeutit, jotka kokivat hallitsevansa viittomia riittävän hyvin työnsä vaatimuksiin nähden ja olivat motivoituneita viittomien käyttöön, myös käyttivät niitä työssään useammin. Useimmat puheterapeutit arvioivat ymmärtävänsä ja osaavansa tuottaa kymmeniä viittomia. Puheterapeutit haluavat ja suurin osa myös aikoo opiskella viittomien käyttöä lisää. Syitä viittomien käyttöön otolle ja käytölle on hyvin monenlaisia. Ylivoimaisesti suurimmaksi haasteeksi viittomien käytössä puheterapeutit kokivat asiakkaan lähiympäristön motivoimattomuuden viittomien käyttöön. Useampia viittomakursseja käyneet vastaajat arvioivat viittomataitonsa paremmiksi kuin muut.

Tämän tutkielman tulokset ovat samansuuntaisia aiempien aihetta sivuavien tutkimusten kanssa. Tutkimus toi tärkeää tietoa puheterapeuttien viittomien käytöstä, sillä aihetta ei ole tutkittu vielä riittävästi. Jatkossa aihetta olisi hyvä tutkia erilaisella otantatavalla tulosten yleistettävyyden parantamiseksi. Lisäksi viittomien käytön vaikuttavuustutkimusta kaivataan lisää. Tutkimusta puheterapeuttien käytännön toiminnasta, kuten viittomien käytön ohjauksesta asiakkaalle ja lähipiirille, tarvitaan tehokkaimpien viittomien käytön ohjaustapojen selvittämiseksi. Tutkimus viittomia käyttävien asiakkaiden omaisten ja lähipiirin ajatuksista ja asenteista voisi myös auttaa puheterapeutteja viittomien käytön ohjauksen ja lähipiirin motivoinnin tehostamisessa.

Avainsanat: helponnettu viittoma, puheterapeutti, taktiiliviittoma, tukiviittoma, viitottu puhe, viittomakieli

ESIPUHE

Haluan kiittää professori Matti Lehtihalmesta työni ohjaamisesta. Lämmin kiitos myös niille kahdelle puheterapeutille, jotka auttoivat kyselykaavakkeeni pilotoinnissa ja kaikille 67 puheterapeutille, jotka osallistuivat tutkimukseeni. Hienoa, että niin moni halusi auttaa tämän tutkimuksen tekemisessä. Kiitokset myös Turun kristillisen opiston viittomakielisen ohjauksen perustutkintolinjan opettajille ja silloisille opiskelutovereille. Opistossa vietetyn opiskeluvuoden ansiosta kiinnostukseni viittomiin alunperin syttyi ja aihepiiri valikoitui tähän pro gradu -tutkielmaan.

Suuri kiitos FM Helena Laukkalalle avusta aineiston analysointivaiheessa. Ilman sinua aineisto olisi jäänyt analysoimatta, eikä graduni olisi valmistunut!

Lopuksi haluan kiittää opiskelutovereita, ystäviä ja läheisiäni läpi opintovuosien jatkuneesta tuesta ja kannustuksesta. Tästä on hyvä jatkaa.

Nokiolla 7.8.2017

Tanja Potila

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ESIPUHE

1 JOHDANTO	1
1.1 Puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatio.....	2
1.2 Viittomisen muotoja.....	3
1.2.1 Viittomakielet.....	4
1.2.2 Taktiiliviittomat.....	5
1.2.3 Viitottu puhe.....	5
1.2.4 Tukiviittomat ja helponnetut viittomat.....	6
1.3 Viittomien käyttö puheterapiassa.....	8
1.3.1 Asiakasryhmät ja viittomisen muodot.....	9
1.3.2 Puheterapeuttien valmiudet käyttää viittomia työssään.....	10
1.3.3 Viittomien käytön hyödyllisyys puheterapeuttien kokemana.....	11
1.3.4 Viittomien käytön haasteet puheterapeuttien kokemana.....	13
2 TUTKIELMAN TAVOITE	15
3 TUTKIMUSAINESTOT JA MENETELMÄT	16
3.1 Tutkimuksen kohderyhmä.....	16
3.2 Tutkimuksessa käytetty kysely ja sen toteuttaminen.....	17
3.3 Aineiston analysointi.....	19
4 TULOKSET	21
4.1 Puheterapeuttien viittomien käyttö työssään.....	21
4.2 Puheterapeuttien kokema kyky ja motivaatio käyttää viittomia työssään.....	25
4.3 Puheterapeuttien kokemuksia viittomien käytöstä työssään.....	29
5 POHDINTA	35
5.1 Tutkimustulosten arviointi.....	35
5.2 Tutkimuksen toteutuksen ja luotettavuuden arviointi.....	41
5.3 Johtopäätökset ja tulosten kliininen merkitys.....	43
5.4 Jatkotutkimusaiheet.....	44
LÄHTEET	47
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Puheterapeutit voivat työssään käyttää viittomia hyväkseen monella tapaa (von Tetzchner & Martinsen, 2000, s. 84–101). Tyypillisimmin puheterapeutit käyttävät viittomia esimerkiksi asiakkaiden kanssa, joilla on jokin kehityksellinen kielihäiriö, kuulovamma tai kehitysvamma. Usein puheterapeutit käyttävät työssään viittomia asiakkaan puheen ja kielen kehityksen tukemisessa ja/tai korvaamisessa. Viittomia käyttävät asiakkaat voivat olla niin lapsia kuin aikuisiakin. Puheterapeuttien mukaan viittomien käyttöön liittyy niin omat hyvät puolensa (ks esim. Launonen, 1998a; Launonen & Grove, 2003; Linjama, 2010) kuin omat haasteensakin (ks. esim. Laitinen, 1993; Linjama, 2010).

Viittoma on viittomakielessä käytetty yksikkö, jota puhutussa kielessä vastaa sana (Jantunen, 2003, s. 27–28; Kuurojen Liitto ry, 2015). Viittomat muodostavat viittomakielen leksikon eli sanaston (Rissanen, 1985, s. 23). Viittomat koostuvat seuraavista osista: käsimuoto (sormien asento viittoman aikana), paikka (käsien paikka viittojan keholla tai hänen edessään), liike (käsien liike viittoman aikana), orientaatio (kämmenten ja sormien suunta viittomassa) ja ei-manuaaliset piirteet (ilmeet ja suun ja vartalon liikkeet) (Jantunen, 2003, s. 27–28; Kuurojen Liitto ry, 2015; Takkinen, 2005). Viittomia käytetään luonnollisesti viittomakielessä, mutta niitä hyödynnetään myös monissa muissa viittomiseen perustuvissa tai viittomia apuna käyttävissä kommunikointimenetelmissä (Haaksilahti, 2012b). Käsitteellä viittominen taas voidaan tarkoittaa hyvin monia erilaisia viittomisen muotoja. Tässä pro gradu -tutkielmassani käytän käsitteitä viittoma ja viittominen kattamaan viittomisen muodoista viittomakielessä käytetyn viittomisen lisäksi tukiviittomia, helponnettuja viittomia, viitottua puhetta ja taktiiliviittomia, joiden tarkemmat määrittelyt tuonnempana.

Pro gradu -tutkielmassani selvitän puheterapeuttien viittomien käyttöä, käyttömuotoja ja käytön määrää. Selvitän myös kuinka puheterapeutin oma arvio omista viittomiseen liittyvistä taidoistaan ja motivaationsa käyttää ja opetella viittomia vaikuttavat viittomien käyttöön puheterapeutin työssä. Tarkoituksena on kartoittaa asiakasryhmiä, joiden kanssa puheterapeutit käyttävät viittomia, viittomien käyttökokemuksia ja työssä

koettuja viittomien käytön haasteita. Vastaavaa tutkimusta puheterapeuttien viittomien käytöstä ei tiettävästi ole Suomessa ennen tehty yhtä laajalti kattamaan kaikkea puheterapeuttien viittomista. Tutkimus tuokin alalle uutta tietoa aiheesta. Viittomien käytön on todettu olevan hyödyllistä esimerkiksi kielen- ja puheenkehityksen ongelmissa lapsen kielen kehityksen kannalta (Huuhtanen, 2008; Launonen, 1998a; Launonen & Grove, 2003; Papunet, 2017c), joten on tärkeää selvittää kuinka suuressa määrin puheterapeutit käyttävät viittomia työssään ja kuinka hyvin he kokevat hallitsevansa viittomien käytön. Aihe on kiinnostava, sillä viittomiseen liittyvät taidot ymmärrettävästi vaihtelevat puheterapeuttien välillä ja esimerkiksi työuran pituudella on oma vaikutuksensa näihin taitoihin (Lahtinen, 2013).

1.1 Puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatio

Normaalisti lapsen puheen ja kielen kehitys etenee ikään kuin itsestään vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa ilman muodollista opetusta (Karlsson, 1994, s. 2; Laakso, 2014; Launonen, 2007, s. 10; Lyytinen, 2014). Taitavampina kielenkäyttäjinä aikuiset auttavat lasta oppimaan kielellisiä toimintoja ensin yhdessä aikuisen kanssa ja myöhemmin itsenäisesti (Laakso, 2014; Launonen, 2007, s. 10; Lyytinen, 2014; kts. myös Vygotskin (1982, s. 184–186) lähikehityksen vyöhyke). Kehityksellisistä tai hankituista syistä kaikki eivät kuitenkaan pysty käyttämään toimivaa puheilmaisuutta, eivätkä näin ollen pysty täyttämään kaikkia kommunikoinnin tarpeitaan puheen avulla (Haaksilahti, 2012a; Launonen, 2007, s. 49). Jokaisen ihmisen oikeuksiin kuitenkin kuuluu sananvapaus ja oman mielipiteensä ilmaiseminen (Glennen, 1997; Haaksilahti, 2012a). Tämän vuoksi on pyritty kehittämään erilaisia puhetta tukevia ja/tai korvaavia kommunikointimenetelmiä, joiden avulla nämäkin ihmiset pystyisivät tyydyttävästi kommunikoimaan. Puhetta tukevalla ja korvaavalla kommunikoinnilla (AAC, eli Augmentative and Alternative Communication) tarkoitetaan kommunikoinnin muotoja, joilla täydennetään tai korvataan puhuttua kieltä (Huuhtanen, 2011; Murray & Goldbart, 2009; von Tetzchner & Martinsen, 2000, s. 20–21, 79). Menetelmät jaetaan avusteisiin ja ei-avusteisiin menetelmiin sen mukaan kuinka kommunikoija tuottaa ilmaisussaan käyttämänsä merkit. Avusteisissa menetelmissä ilmaus on fyysisesti erillään käyttäjästä, jolloin merkit (esimerkiksi kuvat)

valitaan (Glennen, 1997; Haaksilahti, 2012b; HUUHTANEN, 2011; von Tetzchner & Martinsen, 2000, s. 20–21, 79). Ei-avusteisissa menetelmissä henkilö tuottaa ilmaisut (esimerkiksi viittomat) itse. Tällaisia ei-avusteisia menetelmiä ovat esimerkiksi toiminta- ja kehonviestit, luonnolliset eleet ja viittomat.

Puhetta tukevaa ja/tai korvaavaa kommunikointia tarvitsevia henkilöitä on hyvin paljon ja heidän joukossaan on kaiken ikäisiä ihmisiä (Haaksilahti, 2012a). Sutherland, Gillon ja Yoder (2005) totesivat tutkimuksessaan, että CP-vamma, älyllinen kehitysvammaisuus ja autismin kirjon häiriöt olivat yleisimpiä puheterapeuttien luettelemia puhetta tukevan ja/tai korvaavan kommunikaation käytön perusteluja. Von Tetzchnerin ja Martinsenin (2000, s. 80–83) luokittelun mukaan kehityksellisistä syistä puhetta tukevista ja/tai korvaavista kommunikointimenetelmistä hyötyvät henkilöt voidaan jakaa kolmeen luokkaan. Luokat on jaettu sen mukaan kuinka henkilö tuottaa ja ymmärtää kieltä, sekä millainen on henkilön kyky tuottaa ja ymmärtää kieltä kehityksen ja kuntoutuksen myötä (ilmaisukieliryhmä, tukikieliryhmä ja korvaavan kielen ryhmä). Tässä pro gradu -tutkielmassani käsittelemistäni viittomisen muodoista puhetta tukevien ja/tai korvaavien kommunikaatiomenetelmien alle lukeutuvat tukiviittomat, helponnetut viittomat ja viitottu puhe, toisinaan käyttötavasta riippuen myös taktiiliviittomat (viittomisen muotojen määritelmät tuonnempana).

1.2 Viittomisen muotoja

Viittomakielet, taktiiliviittomat, viitottu puhe, tukiviittomat ja helponnetut viittomat kaikki joko perustuvat viittomien käyttöön tai hyödyntävät viittomia (Fast & Kalela, 2006; HUUHTANEN, 2008; Kuurojen liitto ry, 2015; Ojala, 2013). Näissä keinoissa (lukuunottamatta taktiiliviittomia) kommunikoinnin edellytyksenä on katsekontakti (Haaksilahti, 2012b). Taktiiliviittomien käyttö perustuu tuntoaistiin (Lahtinen, 2005; Ojala, 2013; Suomen Kuurosokeat ry, 2017). Suomalaisella viittomakielellä arvioidaan olevan noin 3000 kuuroa ja 6000-9000 kuulevaa äidinkielistä käyttäjää (Takkinen, Jantunen & Ahonen, 2015). Suomenruotsalaisella viittomakielellä arvioidaan olevan

Suomessa vain noin 90 kuuroa käyttäjää ja heistä suurin osa on iäkkäitä (Andersson-Koski, 2015; Kotimaisten kielten keskus, 2017). Suomenruotsalainen viittomakieli onkin vakavasti uhanalainen.

1.2.1 Viittomakielet

Viittomakielet ovat itsenäisiä, luonnollisia kieliä aivan kuten puhutut kielet (Jantunen, 2003, s. 9–11; Karlsson, 1994, s. 1–2; Kuurojen liitto ry, 2015; Malm & Östman, 2000; Yule, 1985, s. 158). Perinteisesti luonnollisiksi kieliksi on määritelty kielet, jotka perustuvat kuulon ja äänen käyttöön (Itkonen, 1966, s. 9–13; Rissanen, 1985, s. 6). Luonnollisen kielen kriteerinä pidetään sitä, että kielellä on historiallis-kulttuurinen tausta (Jantunen, 2003, s. 9–11). Kieli on siis syntynyt ja kehittynyt luonnollisesti ja muovautunut sukupolvien saatossa ilmaisemaan kussakin ympäröivässä kulttuurissa tarkoituksenmukaisia asioita (Karlsson, 1994, s. 1–2). Lisäksi ihmislapsi omaksuu ensikielensä luontaisesti normaalissa kanssakäymisessä ilman muodollista opetusta. Ensikielen omaksuttuaan ihminen käyttää sitä yhteydenpitoon ja ympäröivän maailman kielelliseen hahmottamiseen. Luonnolliset kielet koostuvat yksiköistä, joilla on omat merkityksensä, ja nämä yksiköt koostuvat yhä pienemmistä osista (puhutuissa kielissä sanat ja äänneet, viittomakielissä viittomat ja niiden sisäiset rakenteensa, ks. johdanto) (Malm & Östman, 2000). Näin ollen myös eri aistikanavan kautta välittyvät näköön ja eleisiin (toisinaan myös tuntoon ja kosketukseen, kts. taktiiliviittomat) perustuvat viittomakielet ovat luonnollisia kieliä (Yule, 1985, s. 158). Viittomakielet ovatkin samanarvoisia puhuttujen kielten kanssa ja niiden avulla voidaan ilmaista samat asiat kuin puhutuilla kielillä (Malm & Östman, 2000). Viittomakielillä on oma kielioppinsa ja niiden sanajärjestykset, taivutusmuodot ja topografia, eli artikulaatio eroavat puhutuista kielistä.

Viittomakielet ovat syntyneet spontaanisti kuurojenyhteisöissä ja usein kuurojen kouluilla on ollut suuri vaikutus viittomakielten synnyssä (Kuurojen liitto ry, 2015). Joissain maissa on jopa useita viittomakielisiä. Viittomakieli ei siis ole kansainvälinen kieli, eivätkä esimerkiksi suomalaista viittomakieltä käyttävä henkilö ja amerikkalaista viittomakieltä käyttävä henkilö ymmärrä toisiaan opiskelematta toisen käyttämää

viittomakieltä (Malm & Östman, 2000). Suomessa virallisia viittomakielisiä ovat suomalainen viittomakieli ja suomenruotsalainen viittomakieli (Kuurojen liitto ry, 2015). Minkään maan viittomakielellä ei ole vakiintunutta kirjallista muotoa, mutta viittomakielissä on monia eri tyyllilajeja (arkinen, runollinen, asiallinen, uskonnollinen jne.). Viittomakielet ovat vähemmistökieliä puhuttujen kielten joukossa kaikkialla maailmassa.

1.2.2 Taktiiliviittomat

Taktiiliviittomat ovat kuulonäkövammaisten käyttämiä viittomia, joita käytetään taktiilisti kädestä käteen viittoen (Lahtinen, 2005; Ojala, 2013; Suomen Kuurosokeat ry, 2017). Taktiilisti viittominen välittää näön avulla vastaanotettavia viittomia käden tai molempien käsien tuntoaistin ja liikkeen aistimisen avulla. Kommunikaatiossa kuurosokean henkilön tärkein aisti onkin tuntoaisti (Lasanen, 2012). Taktiiliviittomia käytetään, kun näkökyky ei riitä erottelemaan viittomia toisistaan (Ojala, 2013; Suomen Kuurosokeat ry, 2017). Taktiiliviittominen voi olla viittomakieltä, puhutun kielen mukaan viitottua puhetta tai tukiviittomia (ja helponnettuja viittomia). Kuulonäkövammaisten tarkkaa määrää Suomessa on vaikea tietää. Suomen Kuurosokeat ry:n tiedossa on vajaat 800 kuulonäkövammaista henkilöä, mutta heidän todellinen määränsä arvioidaan suuremmaksi. Kaikki kuulonäkövammaiset henkilöt eivät välttämättä käytä taktiiliviittomia kommunikaatiossaan, vaan mm. henkilökohtainen kuulon ja näön tilanne vaikuttavat käytössä oleviin kommunikaatiomenetelmiin.

1.2.3 Viitottu puhe

Viitottu puhe on kommunikaatiomenetelmä, joka tukee huulitalukua (Fast & Kalela, 2006; Lappi & Malm, 2011; Lonka & Linkola, 2011). Viitotussa puheessa elementtejä otetaan kahdesta kielestä, puhutusta ja viitotusta, ja sekoitetaan keskenään (Takala, 2002). Menetelmänä viitottu puhe on kaksikanavainen, sillä siinä hyödynnetään näköä ja mahdollisuuksien mukaan myös jäljellä olevaa kuuloa (Lonka & Linkola, 2011). Menetelmässä sanat lausutaan ääneen tai äänettömästi huuliolla tarkasti artikuloiden (Fast & Kalela, 2006; Lappi & Malm, 2011; Laurén, 2006; Lonka & Linkola, 2011).

Viittomia viitotaan samaan aikaan puheen tueksi. Viittomat noudattavat menetelmässä puhutun kielen sanajärjestystä, eli viitotussa suomessa suomen kielen mukaista sanajärjestystä. Viitottu puhe ei ole itsenäinen kieli, vaan viittomat ovat tukena helpottamassa huuliluralukua ja viestin ymmärtämistä (Fast & Kalela, 2006).

Viitottu puhe on apuväline sellaisille henkilöille, jotka tarvitsevat helposti havaittavaa visuaalista tukea huulilta luvun ja näin ollen puheen ymmärtämisen tueksi (Lappi & Malm, 2011; Laurén, 2006). Viitottu puhe toimii hyvin huuliluraluvun tukena henkilölle, jolla on hyvä puhutun kielen hallinta. Viitottua puhetta käyttävätkin usein puheen oppimisen jälkeen kuuroutuneet henkilöt. Viitottua puhetta voidaan käyttää myös esimerkiksi kuulovammaisten lasten kanssa, mutta ainoaksi kommunikointimenetelmäksi se ei sovi, sillä viitotulla puheella ei voida ilmaista kaikkia puhutun, eikä viitotun kielen ominaispiirteitä (Lappi & Malm, 2011; Stolt, 2005; Takala, 2002). Pelkästään viitotun puheen käyttö ei siis takaa puhutun, eikä viitotun kielen oppimista, jolloin molempien omaksuminen jää rikkonaiseksi. Muita mahdollisia viitotun puheen käyttäjäryhmiä ovat kuulevat kommunikaatiohäiriöiset ja kehitysvammaiset henkilöt (Fast & Kalela, 2006). Käyttäjäryhmistä johtuen tarkka suomen kielen mukainen huulio, eli suun liikkeet, on hyvin olennaista viitotun puheen käytössä.

1.2.4 Tukiviittomat ja helponnetut viittomat

Tukiviittomat ovat viittomia, joita käytetään puheen kehittymisen tukena tai puheen sijaan esimerkiksi lasten kanssa, joilla on eriasteisia puheen ja kielenkehityksen häiriöitä (Huuhtanen, 2008; Papunet, 2017b). Tukiviittomien käyttö edellyttää katsekontaktia, jolloin huomio kiinnittyy keskustelukumppaniin. Tukiviitottaessa tuotetaan lauseen keskeiset viittomat puhekielen mukaisessa järjestyksessä samaan aikaan puhutun sanan kanssa. Tärkeää on, että tukiviittomien rinnalla käytetään aina puhetta, jolloin puheviestin ymmärtäminen helpottuu. Aikuisen käyttäessä tukiviittomia puhuessaan lapselle, hän usein vaistomaisesti hidastaa puherytmiään ja yksinkertaistaa sanomaansa. Tällöin lapsen on helpompi ymmärtää viestin sanoma. Myös aikuisen voi olla helpompi ymmärtää lapsen viesti, lapsen käyttäessä itse tukiviittomia.

Tukiviittomien käyttöä voidaan jatkaa esimerkiksi niin kauan kunnes lapsen puhutun kielen kehitys etenee niin pitkälle, että se alkaa korvata tukiviittomien käyttöä. Suomessa käytössä olevat tukiviittomat on lainattu suomalaisesta viittomakielestä. Tukiviittomista on Suomessa aiemmin käytetty myös termejä puhetta vahvistavat viittomat ja avainviittomat (Huuhtanen, 2008; Takala, 2002).

Tukiviittomien käyttö ei hidasta tai estä puhutun kielen kehitystä, vaan päinvastoin jopa edistää puheen kehittymistä (Bonvillian & Nelson, 1982; Huuhtanen, 2008; Papunet, 2017c; Rowski & Sevcik, 2005). Tiina Linjaman (2010) pro gradu -tutkielmassaan haastattelemat kahdeksan pääkaupunkiseudun puheterapeuttia kokivat tukiviittomien antavan lapsiasiakkaalle keinon ilmaista itseään, helpottavan molemminpuolista ymmärtämistä, lisäävän vuorovaikutusta ja viestintää sekä edistävän puheen- ja kielenkehitystä. Tukiviittomien käytön hyödyn nähtiin perustuvan ilmaisun monikanavaisuuteen, jolloin puheen ymmärtäminen ja tuotto helpottuivat. Erityisen hyviä tuloksia puheen kehityksen kannalta on saatu esimerkiksi Downin syndroomaa sairastavien lasten tukiviittomien käytöstä (Launonen, 1998a; Launonen & Grove, 2003).

Tukiviittomia voidaan myös yksilöllisesti muokata lapsen taitojen mukaan helpommiksi, jolloin puhutaan helponnetuista viittomista (Huuhtanen, 2008). Aiemmin helponnetuista viittomista on käytetty myös termejä selkoviittomat ja nalleviittomat (Takala, 2002). Tällainen tukiviittomien muokkaaminen helpommiksi voi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, kun asiakkaan motoriset taidot eivät riitä yleisesti käytettyjen viittomien tuottamiseen (Huuhtanen, 2008; Takala, 2002; von Tetzchner & Martinsen, 2014, s. 45). Tukiviittomien käyttöä ei siis aina tarvitse hylätä motoristen vaikeuksien vuoksi. Helponnettuja viittomia käytettäessä aikuinen viitto useimmiten malliksi oikeat viittomat ja lapsi käyttää itse helponnettuja viittomia (Huuhtanen, 2008). Joskus vammaisen henkilön viittomien käytön onnistuminen kuitenkin edellyttää, että aikuinenkin käyttää yksinkertaistettuja helponnettuja viittomia. Helponnettuja viittomia käyttävän henkilön kanssa toimivat ihmiset oppivat ymmärtämään yksilöllisesti helponnetut viittomat. Ihmiset, jotka eivät tunne helponnettuja viittomia käyttävää henkilöä, joutuvat erikseen opettelemaan helponnettujen viittomien merkitykset.

Tukiviittomat, helponnetut viittomat ja viitottu puhe eroavat toisistaan siinä kuinka paljon puhetta tuetaan viittomilla (Haaksilahti, 2012b). Tukiviittomia ja helponnettuja viittomia käytettäessä viitotaan puheen tueksi yleensä vain ne sanat, joita halutaan painottaa. Sanat lausutaan aina ääneen. Viitotussa puheessa taas viitotaan lähes kaikki sanat puhekielen mukaisessa järjestyksessä (ks. edellä viitottu puhe). Sanat lausutaan ääneen tai äänettömästi huuliolla artikuloiden.

1.3 Viittomien käyttö puheterapiassa

Puheterapia on lääkinällistä kuntoutusta, jonka tavoitteena on poistaa, lieventää ja ehkäistä puheen, kielen ja kommunikoinnin häiriöitä sekä niihin liittyviä vuorovaikutuksen haasteita (Launonen & Klippi, 2009). Puheterapia sisältää tutkimuksia, kuntoutuksen suunnittelun ja järjestämisen, yksilö- ja /tai ryhmäterapiaa, vanhempien, omaisten ja lähiympäristön ohjaamista ja konsultointia, puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen suunnittelua ja ohjausta sekä kommunikaation apuvälinepalveluita ja niihin liittyvää ohjausta (Suomen Puheterapeuttiliitto ry, 2017). Tavoitteena puheterapiassa on parantaa asiakkaan toiminta- ja kommunikaatiokykyä hänen elämänsä eri osa-alueilla kotona, päivähoitossa, koulussa ja työelämässä. Kuntoutuksen kohteena voi olla esimerkiksi vaikeudet puheen, kielen, kommunikaation tai äänen osa-alueilla. Terapia on monissa puhehäiriöissä pitkäaikaista ja riittävän varhain aloitettu tiivis puheterapia antaa yleensä parhaan tuloksen.

Puheterapeuttikoulutukseen ei tällä hetkellä kuulu erillistä pakollista kurssia viittomien opiskelua (Examensstruktur för logopedi, 2017; Logopedia, 2016-17, Helsingin yliopisto, 2017; Logopedia, 2016-17, Oulun yliopisto, 2017; Logopedian tutkinto-ohjelma, 2017; Opinto-opas lv. 2016-2018, 2017). Asiaa viittomista ja viittomien käytännön harjoittelua on sisällytetty muiden pakollisten kurssien yhteyteen. Opintojen jälkeen viittomien käytön harjoittelu ja uusien viittomien opettelu on jokaisen puheterapeutin omasta aktiivisuudesta kiinni. Työelämässä työnantaja ei aina välttämättä tarjoa mahdollisuutta osallistua viittomakommunikaatiokursseille (Lahtinen 2013).

Hyviin tuloksiin puheterapiassa päästään todennäköisemmin, kun perhe on aktiivisesti mukana puhetta tukevien ja korvaavien keinojen käytössä (Goldbart & Marshall, 2004). Siksi viittomien käytössä, kuten muussakin puheterapeuttisessa kuntoutuksessa, tärkeää on asiakkaan lähiympäristön mukaantulo (Launonen, 2007, s. 104, 166; Launonen & Lehtihalmes, 2001; Hildén, Merikoski & Launonen, 2001). Puheterapeutilla onkin tärkeä rooli lähiympäristön ohjaamisessa ja motivoinnissa, jotta viittomien käyttö muodostuu osaksi arkipäivää. Puheterapeutti pyrkiikin työssään vaikuttamaan perheen sisäiseen, sekä asiakkaan ja hänen muun lähiympäristönsä vuorovaikutukseen ja näin edistämään viittomien käyttöä ja tukemaan kielellistä kehitystä (Launonen 1998b, Launonen, 2007, s. 49, 151–158; Launonen & Grove, 2003). Mahdollisimman varhain aloitettu kuntoutus on tehokkainta myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja (kuten tukiviittomia) käytettäessä (Laitinen, 1993; Launonen, 2007, s. 49, 151–158).

1.3.1 Asiakasryhmät ja viittomisen muodot

Puheterapeutit käyttävät työssään hyväkseen viittomia monella tapaa (von Tetzchner & Martinsen, 2000, s. 84–101). Puheterapeutit käyttävät usein työssään viittomia esimerkiksi asiakkaan puheen ja kielen kehityksen tukemisessa ja/tai korvaamisessa. Viittomien käytöstä hyötyvät asiakkaat voivat olla iältään niin lapsia kuin aikuisiakin. Tyypillisimmin puheterapeutit käyttävät viittomia asiakkaiden kanssa, joilla on kuulovamma, jokin kehityksellinen kielihäiriö tai kehitysvamma.

Takala (2002) kirjoittaa tukiviittomia käytettävän kuulovammaisten, dysfaattisten (kielellinen erityisvaikeus), autististen ja kehitysvammaisten lasten opetuksessa. Joissain tilanteissa tukiviittomia voidaan käyttää apuna myös lukemisen ja kirjoittamisen hankaluuksissa. Linjama (2010) haastatteli pro gradu -tutkielmassaan kahdeksaa pääkaupunkiseudun puheterapeuttia heidän tukiviittomien käytöstään lapsiasiakkaiden kanssa. Hänen tutkimuksensa tulokset mukailivat kirjallisuudessa esitettyjä näkemyksiä, eli puheterapeutit harkitsivat tukiviittomien käyttöä, mikäli lapsella oli odotettavissa tai esiintyi puheen ja/tai kielen kehityksen vaikeuksia.

Lonka ja Linkola (2011) toteavat, että kuulovammaisten lapsiasiakkaiden kohdalla terapiassa käytetty viittomisen muoto valitaan usein kuulovian asteen mukaan. Mitä vaikeampi lapsen kuulovika on, sitä enemmän kommunikointi perustuu visuaalisuuteen. Vaikean kuulovian kuntoutuksessa saatetaan käyttää viittomakieltä, mutta kirjoittajat mainitsevat kuulovikaisten lasten kanssa käytettävän paljon myös viitottua puhetta puheterapeuttisessa kuntoutuksessa. Kuulovammaisen lapsen kuntoutus on aina yksilöllistä ja esimerkiksi viittomien mahdollisesta käytöstä ja käyttötavasta sovitaan yhdessä vanhempien ja kuntoutustyöryhmän kanssa (Ahti, 2005; Ahti & Lonka, 2005). Pyrittäessä samanaikaiseen kaksikielisyyteen (puhekieli ja viittomakieli), tulisi molempia kieliä olla tarjolla riittävästi (Ahti & Lonka, 2005). Kuulomonivammaisen lapsen viittomakielen tai yksittäisten viittomienkin omaksuminen voi olla työlästä oppimisvaikeuksien vuoksi (Saar & Yli-Pohja, 2005). Kuulonäkövammaisen lapsen kanssa voidaan käyttää viittomia näkövammaisen vaikeusasteen mukaan esimerkiksi taktiilisti.

1.3.2 Puheterapeuttien valmiudet käyttää viittomia työssään

Puheterapeuttien valmiudet viittomien käyttämiseen työssään vaihtelevat ja esimerkiksi työuran pituudella on vaikutusta viittomakommunikaatio-opintotuntien määrään ja sitä kautta viittomien käytön hallintaan (Lahtinen, 2013). Opinnäytetyön kyselytutkimuksen mukaan kaikkien kahdeksan vastanneen puheterapeutin koulutukseen on kuulunut viittomakommunikaation opiskelua, joka on sisältänyt tukiviittomien opettelua. Kaikki kyselyyn vastanneet puheterapeutit olivat olleet työelämässä jo vähintään kuusi vuotta, joten he olivat ehtineet täydentää viittomakommunikaatioon liittyvää osaamistaan useiden eri tahojen kautta, kuten työpaikkakoulutuksissa, viittomakommunikaatiota käyttävien henkilöiden kautta, internetin Papunet-sivuston kautta ja erilaisten opistojen, Kuurojen Liiton ja muiden kuulovammaisten järjestöjen kursseilla. TULPPA-projektin (vaikeasti puhevammaisten tulkkipalveluiden kehittämisprojektin) osana selvitettiin puheterapeuttien AAC-asiantuntemusta vuonna 1993 tehdyllä itsearviointikyselyllä (Pulli, 1995, s. 99–100). Tuolloin kyselyyn vastanneet 117 puheterapeuttia arvioivat

AAC-menetelmistä viittomakommunikaation hallinnan parhaaksi osa-alueeseen, kun arvioitavina olivat myös kuva- ja blisskommunikaation, kehokommunikaation ja kommunikaatioteknologian osa-alueet.

Linjaman (2010) pro gradu -tutkielmassa haastatellut puheterapeutit ajattelivat, että tukiviittomia ja muuta puhetta tukevaa ja korvaavaa viestinnän käyttöä koskeva täydennyskoulutus voisi tukea puheterapeutteja heidän työssään tukiviittomia käyttävien lasten parissa. Lahtisen (2013) opinnäytetyön kyselyyn vastanneista kahdeksasta sisäkorvaistutelaisten parissa työskentelevästä puheterapeutista neljä kertoi nykyisen työnantajansa tarjoavan mahdollisuuden osallistua viittomakommunikaatiokurssille. Sutherlandin ym. (2005) tutkimukseen vastanneista Uuden-Seelannin puheterapeuteista 86% kaipasi lisää tietoa ja harjoitusta puhetta tukevien ja korvaavien keinojen käyttöön. Puhetta tukevien ja korvaavien keinojen käytön yleistyttyä puheterapeuttien tietämyksen aiheesta on täytynyt lisääntyä samassa tahdissa, jotta he voivat ohjata asiakkaansa puhetta tukevan tai korvaavan keinon käyttöä (Glennen, 1997).

Terveydenhuoltohenkilöstön keskuudessa varsinaisen viittomakielen hallinta on hyvin vähäistä ja tämä aiheuttaa kommunikoinnin vaikeuksia viittomakielisen väestön ja terveydenhuoltohenkilöstön välille (Eronen ym., 1997; Hindberg, Järvinen & Marttila, 2001; Scheier, 2009). Marshall (2003) työryhmineen tutki Iso-Britanniassa lähetetäänkö kuuroja neurologisen vamman saaneita aikuisia puheterapiaan, millaista puheterapiaa oli ja osasiko puheterapeutti viittomakieltä tai oliko hänellä käytettävissään viittomakielen hallitsevaa henkilöä. Selvisi, että kuuroja lähetettiin odotettua vähemmän puheterapiaan. Viittomakieltä hallitsevaa henkilökuntaa ei useimmiten ollut saatavilla, joten asiakkaat jäivät ilman puheterapiapalveluita.

1.3.3 Viittomien käytön hyödyllisyys puheterapeuttien kokemana

Tiina Linjaman (2010) pro gradu -tutkielmassaan haastattelemat kahdeksan pääkaupunkiseudun puheterapeuttia kokivat tukiviittomien käytön tuovan monia hyötyjä niitä käyttävälle lapsiasiakkaalle ja hänen kanssaan toimiville aikuisille. Lapsi saa keinon ilmaista itseään, jolloin molemminpuolinen ymmärtäminen helpottuu, vuorovaikutus ja viestintä lisääntyvät ja puheen- ja kielen kehityksessä tapahtuu

edistystä. Puheen ymmärtäminen ja tuotto helpottuivat puheterapeuttien mukaan ilmaisen monikanavaisuuden ansiosta. Lapsen ominaisuudet, vanhempien asenteet, taidot ja voimavarat sekä muu ympäristö, kuten päiväkotit, koulu ja puheterapeutti vaikuttavat kaikki osaltaan tukiviittomien käyttöön, joten eteneminen on aina yksilöllistä. Ennalta on vaikea tietää kuinka suuri hyöty viittomien käytöstä on kyseiselle asiakkaalle.

Okalidoun ym. (2014) Kreikassa tekemän kyselytutkimuksen yksi kysymys koski puheterapeuttien käsityksiä viittomakielen käytön mahdollisista hyödyistä tai haitoista sisäkorvaistutetta käyttävien lasten puheterapiassa. Useimmat puheterapeutit eivät vastustaneet viittomakielen käyttöä ja käyttivät myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja terapiassaan, mutta kuulovammaisten parissa työskennelleistä puheterapeuteista osa ei suositellut viittomakielen käyttöä. Pisimpään kuulovammaisten parissa työskennelleet eivät esittäneet vahvoja mielipiteitä suuntaan tai toiseen, vaan ajattelivat viittomakielen käytön hyödyllisyyden tai haitallisuuden vaihtelevan riippuen tapauksesta. Myöhään istutteen saaneet tai monivammaiset henkilöt saattavat heidän mukaansa tarvita viittomakieltä kommunikoinnin kehityksen takaamiseksi. Tutkimusryhmä pohti oliko kyselyn kysymys aseteltu monitulkintaisesti, joka selittäisi puheterapeuttien toisistaan suuresti eriävät vastaukset.

Puheterapeutti Kaisa Launosen (1998a) väitöskirjatutkimuksen mukaan tukiviittomien käyttö Downin syndroomaa sairastavien lasten varhaiskuntoutuksessa edisti merkittävästi heidän kielellisiä, kognitiivisia ja sosiaalisia taitojaan. Tukiviittomien käyttö edisti lasten kommunikatiivisia ja kielellisiä taitoja ja tätä kautta välillisesti tuki ja vahvisti myös puheen varhaista kehitystä. Puheterapeutit Kaisa Launonen ja Nicola Grove (2003) kirjoittavat 17-vuotiseen tapaustutkimukseen osallistuneesta Downin syndroomaa sairastavasta pojasta, joka käytti tukiviittomia puheen- ja kielen kehityksensä tukena. Puheterapeutit toteavat tukiviittomien käyttömäärien vaihdelleen suuresti pojan eri elämänvaiheissa ja tarjonneen tutkittavalle mahdollisuuden itsensä ilmaisuun kulloinkin itselleen sopivimmalla tavalla. Bonta ja Watters (1983) totesivat viittomien käytön parantavan neljän viiveisesti kehittyvän puhevammaisen lapsen suoriutumista lyhytkestoista muistia vaativasta kuvan ja kuullun -yhdistämistehtävästä.

Kirjallisuudessa mainitaan viittomien käytön hyväksi puoliksi mm. se, että keino kulkee aina mukana, eikä erillisiä välineitä tarvita (Millikin, 1997). Monet viittomat ovat myös hyvin kuvaavia, eli ikonisia, jolloin niiden muistaminen helpottuu (Haaksilahti, 2012b; Rissanen, 1985, s. 6–7). Viittominen vaatii katsekontaktia (poislukien taktiiliviittominen) ja edistää näin vuorovaikutuksessa tärkeää katseyhteyttä toiseen ihmiseen (Haaksilahti, 2012b). Myös esimerkiksi aiemmin heikot motoriset taidot voivat parantua viittomien käytön myötä ja avata näin uusia mahdollisuuksia kehitykselle (Bonvillian & Nelson, 1982). Ymmärtämispuolen etuna nähdään tiedon välittyminen vastaanottajalle kahden aistikanavan kautta (Haaksilahti, 2012b).

1.3.4 Viittomien käytön haasteet puheterapeuttien kokemana

Linjaman (2010) pro gradu -tutkielman haastatellut puheterapeutit kertoivat tukiviittomien käytön sopivan huonosti henkilöille, joilla on vaikea liikunta- tai näkövamma tai lukivaikeus. Käsien käyttö viittomiseen edellyttää ylävartalon ja yläraajojen asennonhallintaa (Papunet, 2017b). Motoristen vaikeuksien ja erityisesti käsien huonon motoriikan haastateltavat näkivät hankaloittavan tai estävän lapsen omaa viittomista, mutta motorisista vaikeuksista huolimatta lapsi saattaa hyötyä viittomista ilmaisun ymmärtämisen tukena (Linjama, 2010). Lapsen heikentynyt kyky hahmottaa kehoaan voi haastateltujen mukaan vaikuttaa siihen millä keinoin viittomia voidaan hänelle opettaa. Myös heikko näkö- tai hahmotuskyky voivat hankaloittaa tukiviittomien käyttöä, mutta tällöin voidaan harkita taktiiliviittomien käyttöä. Heikkoudet kognitiivisissa valmiuksissa voivat myös olla esteenä viittomien omaksumiselle. Viittomien oppimiseksi henkilöllä tulee olla esimerkiksi riittävä kyky suunnata tarkkaavaisuutta, kyky jaettuun tarkkaavaisuuteen ja kyky jäljitellä muita. Lapsen tulee myös pystyä käyttämään muistiaan viittomien opetteluun ja muistista hakemiseen. Viittomien käytön suhteen hankaluuksia voi tuoda se, että lapsen kehitysmahdollisuuksia on vaikea etukäteen tietää.

Eräs Lahtisen (2013) opinnäytetyön kyselyyn vastanneista puheterapeuteista kuvaa asiakkaan vanhempien resurssien vaikuttavan lapsen kommunikaatiomuodon valintaan ja näin viittomien käyttöön kommunikoinnissa. Hänen mukaansa vanhemmilla ei aina

riitä voimavaroja, halua, kykyä tai resursseja opetella uutta kommunikaatiomuotoa, sillä lapsen kuulovika aiheuttaa joka tapauksessa haasteita perheen arkeen ja jaksamiseen. Laitisen (1993) tutkimuksen mukaan kehitysvammaisten lasten vanhemmat suhtautuvat pääasiassa positiivisesti vaihtoehtoisten kommunikaatiomenetelmien (kuten viittomien) käyttöön, mutta niiden todellinen käyttö jää silti melko vähäiseksi. Lapsen viittomaan oppiminen kuitenkin vaatii, että hänelle viitotaan (Papunet, 2017a). Ympäristön henkilöiden esimerkiksi kotona, päiväkodissa ja koulussa tulisi käyttää viittomia, jotta niiden käytöstä olisi mahdollisimman suuri hyöty (Hildén, Merikoski & Launonen, 2001; Papunet, 2017a). Linjama (2010) pro gradu -tutkielmassa puheterapeuttien tukiviittomien käytöstä haastatellut puheterapeutit kokivat tärkeimmäksi mutta vaativimmaksi tehtäväkseen lähi-ihmisten motivoinnin ja ohjauksen, jotta he voisivat tukea mahdollisimman hyvin lapsen viestinnän kehitystä.

Kirjallisuudessa mainitaan seuraavanlaisia huonoja puolia viittomien käytölle. Viittomia käyttävän henkilön kommunikointikumppaneiden tulee hallita viittomia ymmärtääkseen niiden merkitykset (mikäli henkilö ei samanaikaisesti käytä ymmärrettävää puhetta) (Clibbens, 2001; Millikin, 1997). Näin on myös yksilöllisesti helponnettujen viittomien kohdalla (Huuhtanen 2008). Monet puheen tukena viittomia käyttävät henkilöt ovat kömpelöitä ja heidän tuottamiaan viittomia voi olla vaikea tunnistaa (von Tetzchner & Martinsen, 2014, s. 206). Viittoma häviää näkyvistä hetkessä ja kuormittaa muistia, kun esimerkiksi kuva on pysyvä ja siihen voi palata helpommin (Bonvillian & Nelson, 1982; Linjama, 2010). Viittomien opettelu, muistaminen ja muistista palauttaminen vaativat kognitiivista kapasiteettia (Millikin, 1997).

2 TUTKIELMAN TAVOITE

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on kuvailevan määrällisen kartoitustutkimuksen avulla selvittää puheterapeuttien viittomien käyttöä, käyttömuotoja, käytön määrää sekä sitä kuinka puheterapeutin oma arvio omista viittomiseen liittyvistä taidoistaan ja motivaationsa käyttää viittomia vaikuttavat viittomien käyttöön puheterapeutin työssä. Tarkoituksena on kartoittaa asiakasryhmiä, joiden kanssa puheterapeutit käyttävät viittomia, puheterapeuttien viittomien käyttökokemuksia ja työssä koettuja viittomien käytön haasteita. Lisäksi vertaillaan käytyjen viittomakurssien määrien ja eri viittomismuotojen taitojen arvioiden yhteyttä. Vastaavaa tutkimusta puheterapeuttien viittomien käytöstä ei tiettävästi ole Suomessa ennen tehty yhtä laajalti kattamaan kaikkea puheterapeuttien käyttämää viittomista, joten tutkimus tuo alalle uutta tietoa aiheesta.

Tutkielmassani pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

1. Kuinka usein, missä muodoissa ja millaisten asiakasryhmien kanssa puheterapeutit käyttävät työssään viittomia/viittomakieltä?
2. Millaiseksi puheterapeutit kokevat kykynsä käyttää viittomia työssään?

Millainen on puheterapeuttien viittomien opetteluun ja käyttöön liittyvä motivaatio?

Kuinka puheterapeutin oma arvio omista viittomiseen liittyvistä taidoistaan ja motivaationsa käyttää viittomia vaikuttavat viittomien käyttöön puheterapeutin työssä?

3. Millaisia kokemuksia puheterapeuteilla on viittomien käytöstä puheterapiassa ja millaisia haasteita viittomien käyttöön puheterapeuttien mukaan liittyy?

3 TUTKIMUSAINEISTOT JA MENETELMÄT

3.1 Tutkimuksen kohderyhmä

Tämän tutkimuksen kohderyhmänä olivat suomalaiset puheterapeutit. Kyselyyn saivat vastata kaikki puheterapeutin työtä tekevät puheterapeutit huolimatta siitä käyttivätkö he työssään viittomia. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista. Kyselyyn vastasi 67 puheterapeuttia. Taustatiedoiksi kysyttiin puheterapeutin työkokemus vuosina, tämänhetkinen työpaikka, onko vastaaja opiskellut viittomia/viittomakieltä peruskoulutukseen mahdollisesti kuuluneiden opintojen lisäksi ja montako kurssia, onko hän opiskellut viittomia/viittomakieltä pääpainotteisesti jossain koulutusohjelmassa ja montako vuotta. Lisäksi kysyttiin missä vastaaja on oppinut viittomia/viittomakieltä. Kyselylomakkeeseen ei tarvinnut kertoa sellaisia tietoja, joiden perusteella yksittäisen vastaajan tunnistaminen olisi ollut mahdollista. Myöskään Facebookiin ei kerätty tietoja vastaajista, vaan Facebook toimi ainoastaan väylänä lähestyä puheterapeutteja. Vastaajilla oli mahdollisuus ottaa suoraan yhteyttä tutkimuksen tekijään puhelimitse tai sähköpostin välityksellä.

Työkokemusvuodet jakaantuivat vastaajilla melko tasaisesti alle kahdesta vuodesta kahteenkymmeneen vuoteen. Yli 20 vuotta puheterapeutina työskennelleitä oli vastaajista vain neljä. Vastaajista 16 työskenteli julkisella sektorilla, 28 yksityisellä sektorilla, 16 ammatinharjoittajina, yksi tutkijana ja loput kuusi erilaisin yhdistelmin edellisistä. Vastaajista 47 oli opiskellut viittomia peruskoulutukseen mahdollisesti kuuluneiden opintojen lisäksi. Heistä 21 oli opiskellut yhden kurssin, 14 kaksi kurssia, 7 kolme kurssia ja loput 5 useampia kursseja. Kaksi kyselyyn vastannutta puheterapeuttia oli opiskellut viittomia pääpainotteisesti jossain koulutusohjelmassa, ensimmäinen vastaaja vuoden ja toinen kolmen opiskeluvuoden ajan. Viittomia puheterapeutit olivat oppineet useissa eri paikoissa ja eri tahoilta tiheysjärjestyksessä useimmin mainitusta vähiten mainittuun: työssä, internetistä, kollegoilta, koulutuksissa, kirjoista, ystäviltä/tuttavilta, kansalaisopiston kursseilla, tietokoneohjelmista, työkavereilta, oman lapsen viittomien kotiopetuksessa, yliopistossa ja aiemmassa koulutuksessa. Puheterapeuttien antamat taustatiedot on koottu taulukkoon 1.

Taulukko 1. Kyselyyn vastanneiden puheterapeuttien taustatiedot (N = 67)

		Määrä	%
Työvuodet	alle 2 vuotta	17	25
	2-5 vuotta	19	28
	6-10 vuotta	15	22
	11-20 vuotta	12	18
	yli 20 vuotta	4	6
Työpaikka	julkinen sektori	16	24
	yksityinen sektori	28	42
	ammatinharjoittaja	16	24
	muu/yhdistelmä edellisistä	7	10
Onko opiskellut viittomia (muut kuin peruskoulutukseen kuuluneet opinnot)	kyllä	47	70
	ei	20	30
(n=47)			
Montako viittomakurssia käynyt (muut kuin peruskoulutukseen kuuluneet opinnot)	yhden	21	45
	kaksi	14	30
	kolme	7	15
	useampia	5	11
Onko opiskellut viittomia pääpainotteisesti jossain koulutusohjelmassa	kyllä	2	4
	ei	45	96
(n=2)			
Montako vuotta on opiskellut viittomia pääpainotteisesti jossain koulutusohjelmassa	1 vuoden	1	50
	2 vuotta	1	50
(N=67)			
Missä on oppinut viittomia	työssä	55	82
	internetistä	53	79
	kollegoilta	45	67
	koulutuksissa	44	66
	kirjoista	19	28
	jossain muualla	12	18
	ystäviltä/tuttavilta	11	16
	ei missään näistä	2	3

3.2 Tutkimuksessa käytetty kysely ja sen toteuttaminen

Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena. Kyselylomakkeen (Liite2) muokkasin sähköiseen muotoonsa Webropol 2.0 -verkkokyselytutkimus- ja analysointipalvelussa. Muokkasin kyselyn pääasiassa taustakirjallisuuden pohjalta, sillä aiheesta (näin laajasti) ei tiettävästi ole vastaavaa aiempaa tutkimusta. Halusin kokeilla kyselyn toimivuutta,

joten pilotoin sen lähettämällä kyselyn kahdelle puheterapeutille, jotka vastasivat siihen ja antoivat korjausehdotuksia. Korjausehdotusten perusteella muokkasin kyselyn lopulliseen muotoonsa. Lopulliseen kyselyyn muokkasin joitain kysymyksiä tai niiden selitteitä ja vaihdoin joidenkin kysymysten paikkaa. Lopullisen kyselyn linkitin yhteisöpalvelu Facebookin suljettuun ”Ideoita puheterapiaan”-ryhmään saatesanojen kera (Liite1). Suljettu ryhmä tarkoittaa sitä, että ryhmän julkaisut näkyvät vain ryhmän ylläpitäjän ryhmään hyväksymille jäsenille. Reilun kahden viikon (19 vuorokauden) kuluttua kyselyn linkittämisestä, linkitin kyselyn vielä toistamiseen ryhmään muistutuksena kyselyyn vastaamisesta. Tarkan vastausprosentin laskeminen ei onnistu, sillä kyselyä ei lähetetty tietylle määrälle ihmisiä. Linkkiä on avattu kuitenkin yhteensä 327 kertaa ja vastauksia on lähetetty yhteensä 67. Tämän perusteella vastausprosentiksi saadaan 20 %. ”Ideoita puheterapiaan”-ryhmään kuuluu kuitenkin työssäkäyvien puheterapeuttien lisäksi opiskelijoita ja eläkkeellä olevia puheterapeutteja, eikä voida tietää moniko heistä on avannut linkin kyselyyn. Myöskään ei tiedetä moniko on avannut linkin useammin kuin kerran, joten vastausprosentti on suuntaa-antava.

Kysely koostui monivalintakysymyksistä, dikotomisista kysymyksistä, arviointiasteikoista, avoimista kysymyksistä ja väittämistä. Joidenkin monivalintakysymysten kohdalla annettiin myös avoin vastausmahdollisuus ”jossain muualla, missä?” tai ”jokin muu syy, mikä?”, sillä kyselyssä oli mahdotonta ottaa huomioon esimerkiksi kaikki mahdolliset paikat, joissa puheterapeutit ovat voineet oppia viittomia tai mitkä asiat puheterapeutit kokevat suurimmiksi haasteiksi viittomien käytössä työssään. Väittämiin vastattiin kuusiportaisella Likertin asteikolla (1 = täysin samaa mieltä, 2 = lähes samaa mieltä, 3 = hieman samaa mieltä, 4 = hieman eri mieltä, 5 = lähes eri mieltä, 6 = täysin eri mieltä). Lisäksi annettiin vaihtoehto 7 = en pysty arvioimaan tätä väittämää. Vastaaja pystyi kyselyn lopussa halutessaan vielä kirjoittamaan kommenttejaan tekstikenttään kyselyyn liittyen.

3.3 Aineiston analysointi

Aineiston keräämisen jälkeen analysoin tulokset IBM SPSS Statistics -ohjelman versiolla 22. Monivalintakysymysten ja väittämien vastaukset syötetin ohjelmaan ja analysoin ristiintaulukointia käyttäen. Analysointivaiheessa yhdistin väittämien asteikon osat ”Lähes samaa mieltä” ja ”Hieman samaa mieltä” sekä osat ”Hieman eri mieltä” ja ”Lähes eri mieltä”. Taulukot tein Libre Office -tekstinkäsittelyohjelmalla.

Tutkin ristiintaulukointia käyttäen puheterapeuttien viittomien käyttöiheyden yhteyttä viittomien hallinnan tunteeseen, puheterapeuttien kokemaa viittomien käytön mielekkyyden tunteen yhteyttä viittomien käyttöiheyteen sekä puheterapeuttien kokemaa viittomien käytön kynnyksen yhteyttä viittomien käyttöiheyteen. Tutkimusaineiston frekvenssit olivat pieniä, joten aineiston ristiintaulukoinnin tulosten tilastollista merkitsevyyttä tarkastelin Fisherin testillä.

Puheterapeuttien kokemaa eri viittomismuotojen käytön hallinnan tunteen yhteyttä käytyjen viittomakurssien määrään (muut kuin peruskoulutukseen mahdollisesti kuuluneet opinnot) tutkin käyttämällä ristiintaulukointia ja Pearsonin testiä. Pearsonin testin valitsin, sillä otos poimittiin normaalisti jakautuneesta populaatiosta ja mittaus suoritettiin vähintään välimatka-asteikolla (Nummenmaa, 2004, s. 143).

Tulosten analysoinnissa käytin seuraavia raja-arvoja (Metsämuuronen, 2003, s. 369):

tilastollisesti erittäin merkitsevä $p < .001$

tilastollisesti merkitsevä $p < .01$

tilastollisesti melkein merkitsevä $p < .05$

Avoimina esitettyjen kysymysten vastaukset kokosin yhteen tekstinkäsittelyohjelma Libre Officeen tiedostoiksi. Annetut vastaukset ryhmittelin, etsin niistä yhtäläisyyksiä ja eroja ja vertasin kirjallisuuteen. Avoimia vastauksia tulkittaessa niputin yhteen joitain puheterapeuttien antamia samantyyppisiä vastauksia (esim. asiakasryhmiä) analysoinnin helpottamiseksi ja tulosten selkiyttämiseksi. Tulostukseen otin myös suoria lainauksia puheterapeuttien antamista vastauksista. Muutaman selkeän (todennäköisesti esimerkiksi oikolukuohjelman aiheuttaman) kirjoitusvirheen tulkitsin kontekstin pohjalta (esim. asiakasryhmiä luetellessa tulkitsin annetun vastauksen ”artistien” vastaukseksi ”autistien”).

4 TULOKSET

4.1 Puheterapeuttien viittomien käyttö työssään

Kyselyyn vastanneista puheterapeuteista 35 (52 %), eli suurin osa kertoi käyttävänsä viittomia työssään päivittäin. Melko usein viittomia arvioi käyttävänsä 23 vastaajaa (34 %) ja satunnaisesti 8 vastaajaa (12 %). Ainoastaan yksi vastaaja kertoi, ettei käytä työssään viittomia.

Kyselyyn vastanneet työssään viittomia käyttävät puheterapeutit ilmoittivat ylivoimaisesti eniten käytetyksi viittomisen muodokseen tukiviittomat. Tukiviittomia käytti eniten työssään 64 vastaajaa 66:sta viittomia työssään käyttävästä puheterapeutista, eli lähes kaikki (97 %). Kaikki työssään viittomia käyttävät vastaajat kertoivat käyttävänsä tukiviittomia ainakin jossain määrin. Muiden viittomisen muotojen käyttö jäi selkeästi vähäisemmäksi. Helponnetut viittomat nousivat kyselyssä toiseksi eniten käytetyksi viittomisen muodoksi. Helponnettuja viittomia ainakin jossain määrin työssään käytti puolet, eli 33 vastaajaa. Viitottu puhe ylsi kolmanneksi eniten käytetyksi viittomisen muodoksi. Viitottua puhetta kertoi käyttävänsä ainakin jossain määrin yhteensä 21 vastaajaa (32 %). Taktiiliviittomat jäivät toiseksi vähiten käytetyksi viittomisen muodoksi. Taktiiliviittomia työssään kertoi käyttävänsä ainoastaan seitsemän vastaajaa (11 %). Viittomakieli jäi vähiten käytetyksi viittomisen muodoksi. Vastaajista ainoastaan kolme kertoi käyttävänsä viittomakieltä työssään, eli 61 vastaajaa (93 %) ei käyttänyt työssään lainkaan viittomakieltä. Taulukkoon 2 on koottu puheterapeuttien antamat vastaukset työssään käyttämistä viittomisen muodoista.

Taulukko 2. Puheterapeuttien työssään käyttämät viittomisen muodot (n = 66)

	käyttää eniten	käyttää toiseksi eniten	käyttää kolmanneksi eniten	käyttää neljänneksi eniten	käyttää viidenneksi eniten	yht.	ei käytä
Tukiviittomat	64	2	0	0	0	66	0
Helponnetut viittomat	2	25	6	0	0	33	32
Viitottu puhe	1	13	6	1	0	21	44
Taktiiliviittomat	0	0	5	2	0	7	58
Viittomakieli	0	0	3	0	0	3	61

Kyselyyn vastanneiden puheterapeuttien keskuudessa viittomat näyttäytyvät yleisimpänä puhetta tukevana ja korvaavana kommunikaatiomenetelmänä. Suurin osa puheterapeuteista on ainakin jossain määrin samaa mieltä väittämien ”Viittomat ovat yleisin asiakkaideni käyttämä puhetta *tukeva* kommunikointimenetelmä” (82 % vastaajista oli ainakin jossain määrin samaa mieltä) ja ”Viittomat ovat yleisin asiakkaideni käyttämä puhetta *korvaava* kommunikointimenetelmä” (54 %) kanssa.

Kyselyyn vastanneet puheterapeutit kertoivat käyttävänsä työssään viittomia hyvin monien erilaisten asiakasryhmien kanssa (Taulukko 3). Puheterapeuttien mainitsemia asiakasryhmiä tiheysjärjestyksessä eniten mainitusta vähiten mainittuun olivat kehitysvammaiset (37 puheterapeuttia 64:stä vastanneesta, eli 58 % mainitsi ryhmän), kielellisiä erityisvaikeuksia omaavat (53 %), viivästyneen kielen ja puheen kehityksen (33 %), puhumattomat/mutistiset (28 %), dyspraktiset/puhemotorisia vaikeuksia omaavat/artikulaatioasiakkaat (27 %), autistiset (23 %) ja kuulovammaiset asiakkaat (22 %). Alle 10 % (2-6 kysymykseen vastannutta puheterapeuttia) mainitsi myös maahanmuuttajataustaiset/kaksikieliset/monikieliset, epäselvän puheen asiakkaat, Downin syndrooma-asiakkaat, CP-vammaiset asiakkaat, puheen ymmärtämisen vaikeuksia omaavat asiakkaat, kehitysviiveiset lapset, monimuotoisen kehityshäiriön/laaja-alaisen kehitysviivästymän, kontaktivaikeuksiset ja näkövammaiset/sokeat monivammaiset asiakkaat. Lisäksi jotkin vastaajat mainitsivat muutamia yksittäisiä asiakasryhmiä, oireyhtymiä tai häiriöryhmiä, kuten vammautuneet lapset, Rubenstein-Taybin oireyhtymä, toiminnanohjausvaikeudet ja ADHD (aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö). Suuresta viittomia käyttävästä asiakasryhmien määrästä kertoo se, että kahdeksan vastaajaa mainitsi käyttävänsä viittomia kaikkien tai lähes kaikkien asiakkaidensa kanssa. Tämän kertovat myös puheterapeuttien antamat kommentit:

”Oikeastaan asiakasryhmällä ei (ole) väliä, mikäli (asiakas) vaikuttaa hyötyvän, otetaan käyttöön.”

”Ei ole ryhmää, jonka kanssa en lähtökohtaisesti käyttäisi (viittomia).”

Taulukko 3. Asiakasryhmät, joiden kanssa puheterapeutit käyttävät työssään viittomia (n = 64)

	Mainintojen määrä	%
Kehitysvammaiset	37	58
Kielellisen erityisvaikeuden asiakkaat	34	53
Viivästyneen kielen ja puheen kehityksen asiakkaat	21	33
Puhumattomat/mutistiset	18	28
Dyspraktiset/puhemotoriikan tai artikulaatiovaikeuksiset asiakkaat	17	27
Autistiset	15	23
Kuulovammaiset	14	22
Maahanmuuttotaustaiset/kaksi- tai monikieliset	6	9
Epäselvän puheen asiakkaat	6	9
Downin syndrooma-asiakkaat	6	9
CP-vammaiset	4	6
Puheen ymmärtämisen vaikeuksia omaavat asiakkaat	4	6
Kehitysviiveiset lapsiasiakkaat	3	5
Monimuotoisen kehityshäiriön/laaja-alaisen kehitysviivästymän asiakkaat	3	5
Kontaktivaikeuksiset	3	5
Näkövammaiset/sokeat monivammaiset	2	3
Vammautuneet lapset	1	2
Rubenstein-Taybin syndrooma	1	2
Toiminnanohjauksen vaikeuksia omaavat asiakkaat	1	2
ADHD-asiakkaat	1	2
Kaikki/lähes kaikki asiakkaat	8	13

Kun puheterapeutteja pyydettiin nimeämään suurin yksittäinen asiakasryhmä, joiden kanssa he käyttävät viittomia, yleisimmin mainituksi ryhmäksi nousivat viivästyneen kielen ja puheen kehitys sekä kielellinen erityisvaikeus. Molemmat ryhmät mainittiin annetuissa vastauksissa yhteensä 16 kertaa (25 % kysymykseen vastanneista mainitsi ryhmän). Kehitysvammaisuus mainittiin yhteensä 13 kertaa (20 %). Jos tähän lisätään erikseen omana ryhmänään mainitut Downin oireyhtymää sairastavat asiakkaat (seitsemän mainintaa), nousee kehitysvammaisuus suurimmaksi ryhmäksi yhteensä kahdellakymmenellä maininnalla (31 %). Puhumattomat/mutistiset asiakkaat mainittiin 11 vastauksessa (17 %). Kuulovammaiset asiakkaat, dyspraktiset/puhemotorisia vaikeuksia omaavat lapset, autistiset ja kehitysviiveiset asiakkaat mainittiin muutamissa vastauksissa (alle 10 %). Lisäksi yksittäisiä mainintoja saivat maahanmuuttajataustaiset, vuorovaikutushäiriöiset asiakkaat ja varhaiskuntoutusasiakkaat. Osa vastaajista vastasi hyvin laajasti yleisimmäksi ryhmäksi lapset, joilla on puheen tuoton vaikeuksia. Vastaajista 16 ei osannut nimetä vain yhtä suurinta asiakasryhmää, vaan luetteli

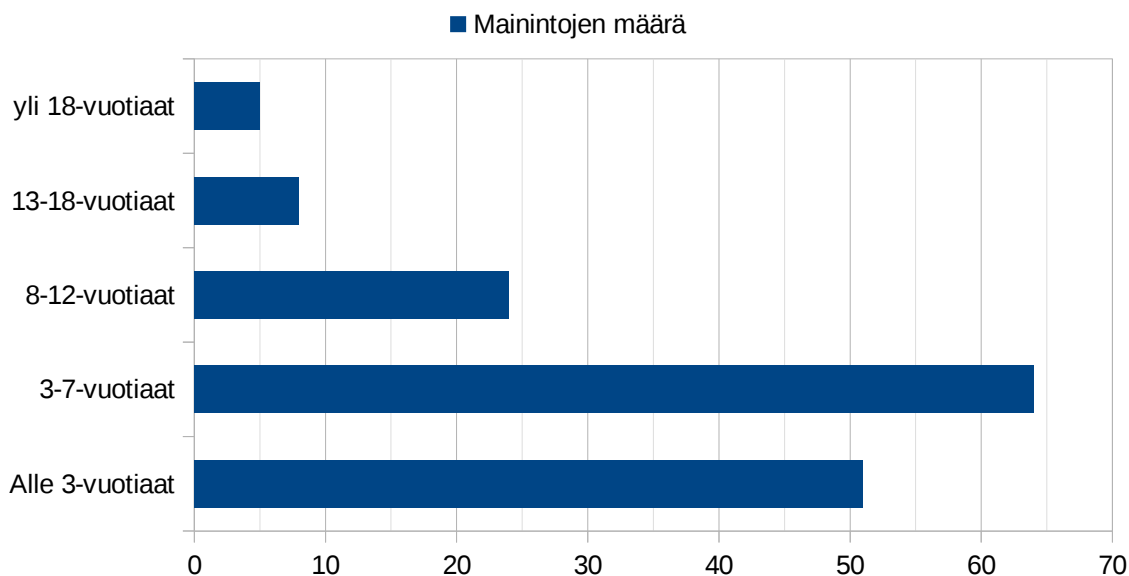
useamman asiakasryhmän, mikä kertoo viittomia käyttävien asiakasryhmien suuresta määrästä. Taulukkoon 4 on koottu asiakasryhmiä, joiden kanssa puheterapeutit käyttävät eniten viittomia.

Taulukko 4. Asiakasryhmät, joiden kanssa puheterapeutit käyttävät *eniten* viittomia (n = 64)

	Mainintojen määrä	%
Kehitysvammaiset ja Downin syndrooma-asiakkaat	20	31
Viivästyneen kielen ja puheen kehityksen asiakkaat	16	25
Kielellisen erityisvaikeuden asiakkaat	16	25
Puhumattomat/mutistiset asiakkaat	11	17
Kuulovammaiset asiakkaat	4	6
Dyspraktiset/ puhemotorisia vaikeuksia omaavat lapset	3	5
Autistiset asiakkaat	2	3
Kehitysviiveiset asiakkaat	2	3
Maahanmuuttajataustaiset asiakkaat	1	2
Vuorovaikutushäiriöiset asiakkaat	1	2
Varhaiskuntoutusasiakkaat	1	2

Kaikki viittomia työssään käyttävät puheterapeutit kertoivat käyttävänsä viittomia lasten kanssa. Suurimmaksi ikäluokaksi, joiden kanssa puheterapeutit kertoivat käyttävänsä viittomia, nousivat 3-7-vuotiaat asiakkaat (97 % vastaajista käytti viittomia kyseisen ikäluokan kanssa). Myös alle 3-vuotiaiden kanssa viittomien käyttö oli runsasta (77 %). Vastaajista ainoastaan 5 (8 %) kertoi käyttävänsä viittomia aikuisten yli 18-vuotiaiden kanssa. Kuviossa 1 näkyvät ikäryhmät, joiden kanssa puheterapeutit käyttävät työssään viittomia.

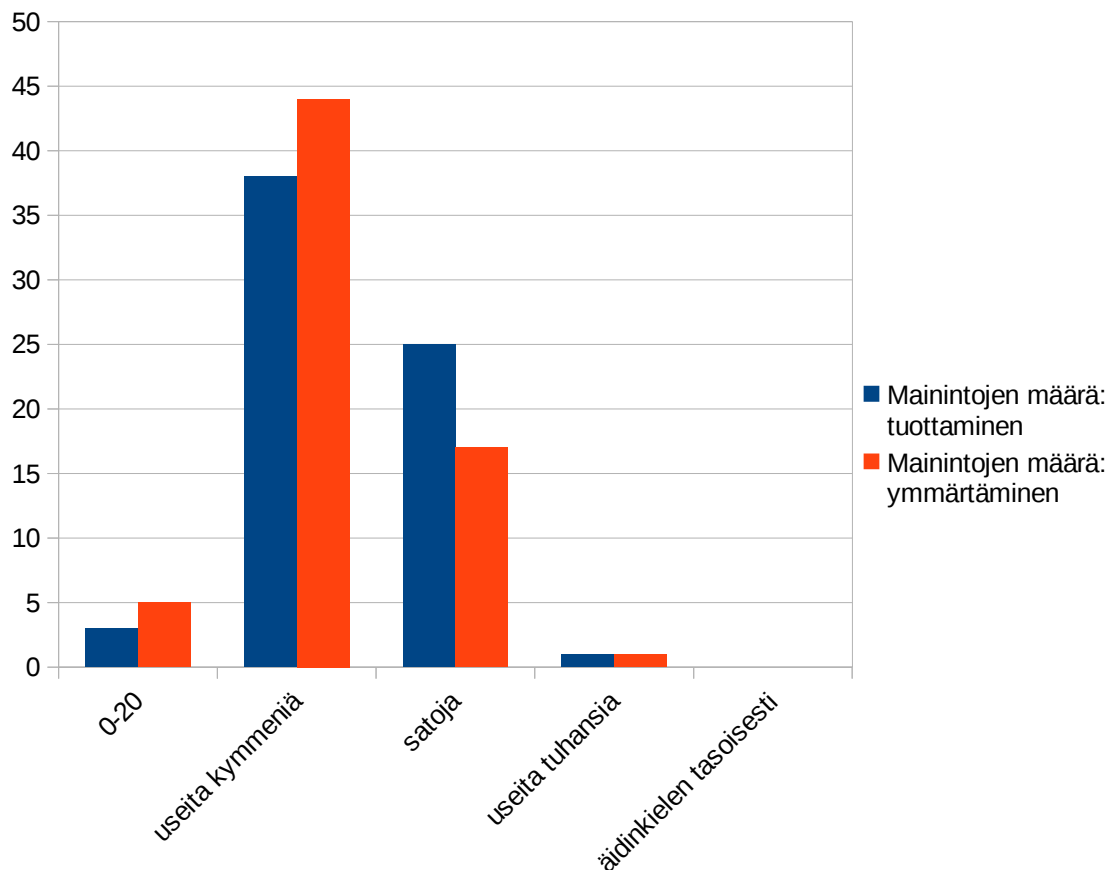
Kuvio 1. Ikäryhmät, joiden kanssa puheterapeutit käyttävät viittomia työssään

4.2 Puheterapeuttien kokema kyky ja motivaatio käyttää viittomia työssään

Puheterapeutit arvioivat omaa viittomien määrällistä hallintaansa heidän itsensä tuottamana ja toisen tuottamana. Suurin osa puheterapeuteista arvioi osaavansa tuottaa useita kymmeniä viittomia (57 %). Satoja viittomia arvioi osaavansa tuottaa 25 vastaajaa (37 %). Kolme vastaajaa arvioi osaavansa tuottaa 0-20 viittomaa ja vain yksi vastaaja useita tuhansia. Osa kysymykseen vastanneista puheterapeuteista arvioi viittomien määrällisen ymmärtämisensä hieman omaa tuottoa heikommaksi. Suurin osa puheterapeuteista arvioi ymmärtävänsä useita kymmeniä viittomia (66 %). Satoja viittomia arvioi ymmärtävänsä 17 vastaajaa (25 %). Viisi vastaajaa arvioi ymmärtävänsä 0-20 viittomaa ja vain yksi vastaaja useita tuhansia. Yksikään vastaaja ei hallinnut viittomakieltä äidinkielen tasoisesti. Kuviossa 2 näkyy puheterapeuttien arviot omasta viittomien tuoton ja ymmärtämisen määrällisestä hallinnastaan.

Kuvio 2. Puheterapeuttien viittomien tuoton ja ymmärtämisen määrällinen arvio (N = 67)

Puheterapeutit arvioivat omaa taitotasoaan viittomien käyttöön liittyen erilaisten väittämien avulla. Puheterapeuteista suurin osa (61 %) oli ainakin jossain määrin samaa mieltä väittämän ”hallitsen viittomia riittävän hyvin työni vaatimuksiin nähden” kanssa. Viittomisen muodoista selkeästi parhaimmaksi koettiin tukiviittomien käytön hallinta. Muiden viittomismuotojen hallinta arvioitiin huomattavasti heikommaksi. Tukiviittomien käytön koki hallitsevansa ainakin jossain määrin hyvin suurin osa vastaajista (75 %). Muiden viittomismuotojen käytön koki hallitsevansa ainakin jossain määrin hyvin selvä vähemmistö vastaajista (helponnetut viittomat 34 %, viitottu puhe 22 %, taktiiliviittomat 6 % ja suomalainen viittomakieli 3 %). Puheterapeuteista suurin osa (63 %) koki ymmärtävänsä muiden tuottamia viittomia ainakin jossain määrin hyvin.

Puheterapeuttien kokemaa viittomien käytön hallintaa (laajassa merkityksessä) ja viittomien käytön tiheyttä vertailtiin keskenään. Yhteys viittomien käytön hallinnan arvion ja viittomien käytön tiheyden välillä oli tilastollisesti melkein merkitsevä ($p = 0,027$). Ne puheterapeutit, jotka kokivat hallitsevansa viittomia riittävän hyvin työnsä vaatimuksiin nähden, myös käyttivät työssään viittomia useammin. Taulukossa 5 kuvataan koetun viittomien käytön hallinnan ja viittomien käyttötiheyden välistä yhteyttä.

Taulukko 5. Viittomien käytön hallinnan ja viittomien käyttötiheyden välinen yhteys

		Viittomien hallinta (laajassa merkityksessä)			
		vahvasti samaa mieltä	hieman samaa mieltä	hieman eri mieltä	vahvasti eri mieltä
Käyttötiheys	päivittäin	13 54,2 %	10 62,5 %	9 60,0 %	3 27,3 %
	melko usein	10 41,7 %	6 37,5 %	3 20,0 %	3 27,3 %
	satunneisesti/ en käytä	1 4,2 %	0 0,0 %	3 20,0 %	5 45,5 %
Yhteensä (n = 66)		24 100 %	16 100 %	15 100 %	11 100 %

Vertailua tehtiin myös tarkemmin eri viittomismuotojen käytön hallinnan arvion ja viittomien käytön tiheyden välillä. Yhteys oli tilastollisesti todennettavissa ainoastaan tukiviittomien kohdalla. Tukiviittomien hallinnan arvion ja viittomien käytön tiheyden välinen yhteys oli tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,005$). Helponnettujen viittomien, viitotun puheen, taktiiliviittomien tai suomalaisen viittomakielen hallinnan ja viittomien käytön tiheyden väliltä ei löytynyt tilastollista yhteyttä. Taulukossa 6 kuvataan koetun tukiviittomien käytön hallinnan ja viittomien käyttötiheyden välistä yhteyttä.

Taulukko 6. Tukiviittomien käytön hallinnan ja viittomien käyttöiheyden välinen yhteys

		Tukiviittomien hallinta				
		vahvasti samaa mieltä	hieman samaa mieltä	hieman eri mieltä	vahvasti eri mieltä	ei pysty arvioimaan
Käyttöiheys	päivittäin	18 62,1 %	12 57,1 %	3 42,9 %	1 11,1 %	1 100,0 %
	melko usein	11 37,9 %	6 28,6 %	3 42,9 %	3 33,3 %	0 0,0 %
	satunnaisesti/ en käytä	0 0,0 %	3 14,3 %	1 14,3 %	5 55,6 %	0 0,0 %
Yhteensä (N = 67)		29 100 %	21 100 %	7 100 %	9 100 %	1 100 %

Puheterapeuttien kokemaa eri viittomuotojen käytön hallintaa verrattiin käytyjen viittomakurssien määrään (muut kuin peruskoulutukseen mahdollisesti kuuluneet opinnot) ja tutkittiin löytyykö näiden väliltä tilastollista yhteyttä. Yhteys koetun tukiviittomien käytön hallinnan ja käytyjen viittomakurssien välillä oli tilastollisesti melkein merkitsevä ($p = 0,041$). Yhteys koetun viitotun puheen käytön hallinnan ja käytyjen viittomakurssien määrän välillä oli tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,002$). Yhteys koetun suomalaisen viittomakielen hallinnan ja käytyjen viittomakurssien määrän välillä oli tilastollisesti merkitsevä ($p = 0,003$). Puheterapeutit siis kokivat tukiviittomien, viitotun puheen ja suomalaisen viittomakielen hallintansa sitä paremmaksi, mitä enemmän viittomakursseja oli käyty. Tilastollista yhteyttä ei löytynyt koetun helponnettujen viittomien käytön hallinnan tai koetun taktiiliviittomien käytön hallinnan ja käytyjen kurssien määrän väliltä.

Puheterapeuteilta kysyttiin missä asiassa viittomien käyttöön liittyen he kokivat tarvitsevansa lisää tietoa tai harjoitusta. Viittomien määrällisessä hallinnassa harjoitusta kokivat tarvitsevansa lähes kaikki puheterapeutit (96 %). Viittomien ymmärtämisessä toisen tuottamana harjoitusta koki tarvitsevansa suurin osa (54 %) vastaajista. Viittomien oikeaoppisessa tuottamistavassa harjoitusta koki tarvitsevansa vähemmistö (31 %) vastaajista. Yksittäiset vastaajat kertoivat tarvitsevansa tietoa viittomakielen rakenteesta, harjoitusta viittomakielen kieliopissa ja tukiviittomien aktiivisessa käytössä sekä taitoja ylläpitävää koulutusta.

Jokainen kyselyyn vastannut puheterapeutti, eli 67 vastaajaa kertoi haluavansa opiskella viittomia tai niiden käyttöä lisää. Heistä suurin osa (78 %) myös aikoi opiskella viittomia tai niiden käyttöä lisää. Vastaajista 14 (21 %) ei osannut sanoa ja vain yksi ei aikonut opiskella viittomien käyttöä enempää.

Puheterapeuttien kokemaa viittomien käytön mielekkyyden tunnetta ja viittomien käytön tiheyttä vertailtiin keskenään. Yhteys puheterapeuttien kokeman viittomien käytön mielekkyyden ja viittomien käytön tiheyden välillä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p = 0,000$). Ne puheterapeutit, jotka kokivat viittomien käytön työssään mielekkääksi, myös käyttivät viittomia useammin. Myös puheterapeuttien kokemaa viittomien käytön kynnystä ja viittomien käytön tiheyttä vertailtiin keskenään. Myös koetun viittomien käytön kynnyksen ja käytön tiheyden väliltä löytyi tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys ($p = 0,000$). Jos puheterapeutit kokivat kynnyksen viittomien käyttöön korkeaksi, he myös käyttivät viittomia työssään harvemmin.

4.3 Puheterapeuttien kokemuksia viittomien käytöstä työssään

Puheterapeutit käyttivät viittomia työssään hyvin monista eri syistä. Puheterapeuttien antamissa vastauksissa korostuivat erityisesti asiakkaan puheen ymmärtämisen tukeminen (58 % kysymykseen vastanneista mainitsi kyseisen syyn) ja asiakkaan oman ilmaisun tukeminen viittomin (39 %). Viittomia käytettiin sanaston ja käsitteiden kartuttamisen apuna (24 %) ja ylipäättään kommunikointikeinon tarjoamiseksi (usein lapselle) (19 %).

”Kun asiakas tarvitsee puhutun kielen lisäksi apukeinoja (...) omaan ilmaisuunsa ja/tai muiden puheen ymmärtämiseksi. Kun asiakkaan on vaikea oppia tuottamaan/ymmärtämään tiettyjä sanoja, esimerkiksi käsitteitä.”

”Puheen ymmärtämisen ja itseilmaisun tueksi”

”Tarkoituksena on saada asiakkaalle keino ilmaista itseään...”

Viittomat toimivat kymmenen vastaajan mukaan apuna kontaktin vahvistamisessa, huomion suuntaamisessa, toiminnanohjauksessa ja tukevat jaettava tarkkaavuutta. Kymmenen vastaajaa mainitsi ottavansa viittomat käyttöön kielen ja/tai puheen kehitystä tukemaan. Tähän liittyen viittomia kerrottiin käytettävän puhetta tukevana kommunikointikeinona. Viittomia mallitettiin terapiatilanteissa asiakkaalle. Viittomia käytettiin, jotta viesti saataisiin konkretisoitua, tehtyä myös näkyväksi ja tätä kautta monikanavaisesti kuulon ja näön kautta vastaanotettavaksi asiakkaalle. Viittomien nähtiin selventävän terapeutin/aikuisen ilmaisua. Viittomia käytettiin osana muita AAC-keinoja ja puhetta korvaavana kommunikointikeinona. Vastaajat pitivät viittomia helppoina ottaa käyttöön, sillä viittomien käyttö ei vaadi erillistä välineistöä, vaan kädet ja keho kulkee aina mukana.

”Niiden avulla saa hyvin katsekontaktin ja lapsen huomion. Viesti tallentuu monikanavaisesti, kun puhun ja viiton samaan aikaan.”

”Ne toimivat puheen ja kielen kehityksen tukena sekä korvaavana muotona, kun asiakas ei kykene ilmaisemaan itseään puheella.”

”Yksi AAC-keino muiden mukana...”

”Viittomat ovat kätevin AAC-keino siinä mielessä, ettei se vaadi mitään välineistöä. Helppo ottaa käyttöön.”

Neljä vastaajaa kertoi käyttävänsä viittomia puheen selkiyttämiseksi, rytmittämiseksi, hidastamiseksi tai ilmaisun tärkeimpien sanojen korostamiseksi ja kolme sananlöytämisen ja/tai nimeämisen tukena. Lisäksi mainittiin viittomia käytettävän, koska perhe ja lähiympäristö käyttävät niitä jo valmiiksi, sekä vuorovaikutuksen ja/tai vastavuoroisuuden tukena. Yksittäisiä mainintoja saivat viittomien käyttö puhumisen paineen vähentämiseksi, vanhempien ahdistuksen lieventämiseksi sekä lapsen oma kiinnostus viittomia kohtaan.

Puheterapeuteilta kysyttiin millainen asiakas heidän oman työkokemuksensa mukaan hyötyy viittomien käytöstä. Avoimena esitetty kysymys tulkittiin hieman eri tavoin. Useimmat vastaajat luettelivat jälleen asiakasryhmiä, kuten (pienet) puhumattomat lapset (24 %) tai viivästyneen kielen ja puheen kehityksen asiakkaat (16 %). Toiset vastaajat luettelivat ominaisuuksia, joita asiakkailla (tai lähiympäristöllä) tulisi olla hyötyäkseen viittomien käytöstä. Näitä kuvailtuja ominaisuuksia useimmin mainitusta vähiten mainittuun olivat asiakkaan lähiympäristön motivoituneisuus ja kiinnostus viittomien käyttöön, riittävät motoriset valmiudet viittomien tuottamiseen, halu kommunikoida ja ainakin orastava kyky olla vuorovaikutuksessa, vahva visuaalinen tai proprioseptiivinen (lihaksien ja nivelten asentoihin ja liikkeisiin perustuva) oppimiskyky ja jäljittely-/mallioppimiskyky, taipumus luonnostaan elehtiä käsillä, riittävä kognitiivinen taitotaso ja kiinnostus viittomiin.

”Monet hyötyvät (viittomien käytöstä), mutta suuri merkitys on sillä viittooko lähipiirikin”

”Kaikki (ne hyötyvät), joiden motoriikka sen mahdollistaa”

Moni vastaajista kertoi kaikkien tai lähes kaikkien asiakkaiden hyötyvän viittomien käytöstä (24 %):

”Lähes kaikki hyötyvät”

”Ajattelen, että kenellekään niistä ei ole haittaa.”

”Kuka vaan (hyötyy), kun kontakti on olemassa”

Puheterapeutteja pyydettiin monivalintakysymyksen avulla arvioimaan mitkä asiat he kokevat työssään suurimmiksi haasteiksi viittomien käytössä. Kysymykseen vastanneet 66 puheterapeuttia antoivat ylivoimaisesti eniten ääniä vaihtoehdolle: ”Asiakkaan

kanssa toimivien ihmisten motivoimattomuus viittomien käyttöön” (kyseinen kohta valittiin 57 kertaa, 86 %). Asiakkaan motoriset ongelmat valitsi 22 puheterapeuttia (33 %) yhdeksi suurimmista haasteista viittomien käytössä, eli vaihtoehto keräsi toiseksi eniten valintoja. Kolmanneksi eniten vastauksia keräsi kohta ”viittomien käyttö vaatii katseen kohdentamista” (18 valintaa). Asiakkaan motivoitumattomuuden viittomien käyttöön näki yhdeksi suurimmista haasteista yhteensä 16 vastaajaa. Puheterapeutin oma motivoimattomuus tai osaamattomuus oli viidentoista vastanneen mukaan yksi suurimmista haasteista. Asiakkaan näkövamma oli neljän vastaajan mukaan yksi suurimmista haasteista. Puheterapeuttien avoimien vastauksien mukaan myös asiakkaan lähiympäristön arkuus sekä opetushenkilökunnan ja avustajien puutteelliset mahdollisuudet saada koulutusta tukiviittomien käyttöön työn puitteissa olivat yksiä suurimmista haasteista viittomien käytössä. Eräs vastaaja kertoi unohtavansa käyttää viittomia systemaattisesti. Vastaajista kolme ei pitänyt mitään annetuista vastausvaihtoehdoista suurimpina haasteina viittomien käytölle. Kuvioon 3 on koottu puheterapeuttien antamat vastaukset kokemistaan viittomien käytön suurimmista haasteista.

Kuvio 3. Puheterapeuttien kokemat viittomien käytön suurimmat haasteet

Puheterapeuteilta kysyttiin avoimella kysymyksellä syitä miksi he eivät käytä/ota käyttöön viittomia asiakkaidensa kanssa. Useimmin vastauksissa mainittiin asiakkaan motoriikan tai käsien hallinnan heikkous (26 %) ja vanhempien/lähiympäristön vastustus tai sitoutumattomuus viittomien käyttöön (21 %). Muita vastauksissa mainittuja syitä olla käyttämättä viittomia useimmin mainituista vähiten mainittuihin olivat seuraavia: asiakkaalla on jokin muu kommunikointikeino tai kommunikoinnin tuki käytössä (esim. kuvat), kuntouttava tai arvioiva puheterapeutti ei katso asiakkaan hyötyvän viittomien käytöstä, asiakas vastustaa/ei seuraa/ei lähde jäljittelemään viittomia, asiakas pärjää puheella riittävän hyvin, kyse on vain lievistä oireista tai ongelmasta (esim. lievät artikulaatiohäiriöt), asiakkaalla on mittavia vuorovaikutuksen, katsekontaktin tai keskittymisen ongelmia, puheterapeutin oma viittomien hallinta on heikkoa tai viittomien käyttö unohtuu terapiatilanteissa. Yksittäisiä mainintoja olla käyttämättä viittomia saivat kulttuuriset syyt, asiakkaan ymmärtämisen ikätasoisuus, asiakkaan vaikea kehitysvamma, lapsiasiakkaan autistisuus tai se, ettei proprioseptiikka ole asiakkaan tapa oppia.

”Jos motoriikka on kovin heikkoa.”

”Liikkumisen ja käsien käytön ongelmat.”

”Jos lapsi vastustaa niitä (viittomia) voimakkaasti, eivätkä vanhemmat sitoudu asiaan.”

”...perhe vastustaa keskustelun jälkeenkin.”

”Jos on joku muu toimiva AAC-keino ja asiakas ei ole lainkaan kiinnostunut tai vastustaa viittomia.”

”Jos asiakas pärjää puheella...”

”En käytä viittomia, jos asiakas ei niitä tarvitse.”

”Itse hallitsen niitä (viittomia) vielä liian vähän.”

Puheterapeuteilta kysyttiin ovatko he joutuneet luopumaan viittomien käytöstä asiakkaansa kohdalla. Kysymykseen vastanneesta 66:sta puheterapeutista 47 (71 %) vastasi kieltävästi ja 19 (29 %) myöntävästi. Näitä yhdeksäätoista myöntävästi vastannutta puheterapeuttia pyydettiin valitsemaan kolme yleisintä syytä miksi he luopuvat viittomien käytöstä asiakkaansa kohdalla. Yleisimmäksi syyksi kerrottiin asiakkaan omaisten motivoitumattomuus viittomien käyttöön (kyseinen kohta valittiin 12 kertaa, eli 63 % vastaajista valitsi kyseisen kohdan). Toiseksi yleisimmäksi syyksi valittiin asiakkaan motivoitumattomuus viittomien käyttöön (7 valintaa, 37 %). Kolmanneksi yleisimmäksi syyksi valittiin asiakkaan hoitohenkilökunnan/lähipiirin motivoitumattomuus viittomien käyttöön. Asiakkaan käsien motoriikan epätarkkuus ja puheterapeutin oma riittämätön viittomien hallinta saivat vain muutamia ääniä.

Kyselyyn vastanneesta 67:stä puheterapeutista 12 (18 %) kertoo asiakkaansa viittomien käytön joskus epäonnistuneen sen vuoksi, että paikkakunnalla ei ole henkilöä opettamaan viittomia tai opetusresurssit ovat riittämättömät. Vastaajista 9 (13 %) ei halua vastata kysymykseen.

5 POHDINTA

5.1 Tutkimustulosten arviointi

Kyselyyn vastanneet puheterapeutit käyttivät kyselyn asteikon mukaan runsaasti viittomia. Suurin osa vastaajista (52 %) käytti viittomia työssään päivittäin. Vastaajista ainoastaan yksi kertoi, ettei käytä työssään lainkaan viittomia. Kyseinen vastaaja toimi tutkijana eikä lainkaan asiakastyössä. Kyselyyn vastaaminen oli täysin vapaaehtoista ja siihen saivat vastata kaikki halukkaat, joten on mahdollista, että kyselyyn ovat vastanneet ne puheterapeutit, jotka käyttävät työssään viittomia. Usein tällaisiin kyselyihin vastaavatkin ne henkilöt, jotka kokevat aiheen jollain tapaa itselleen läheiseksi. Tästä syystä tämän tutkimuksen perusteella on hyvin vaikea pohtia mahdollista viittomien käytön yleisyyttä koko puheterapeuttikunnassa.

Kyselyssä käytettiin termiä viittoma/viittominen kattamaan kaikkea puheterapeuttien käyttämää viittomista (tukiviittomat, helponnetut viittomat, viitottu puhe, taktiiliviittomat ja viittomakieli). Tukiviittomat nousivat kuitenkin vastauksissa ylivoimaisesti käytetyimmäksi viittomisen muodoksi muiden viittomisen muotojen jäädessä selkeästi vähäisemmäksi. Muiden viittomisen muotojen käyttö jäi tukiviittomiin verrattuna niin vähäiseksi, että ryhmien välinen vertailu esimerkiksi viittomismuotojen ja asiakasryhmien välillä ei ollut mielekäästä. Alkuperäinen suunnitelma eri ryhmien välisestä vertailusta jäi tästä syystä varsin vähäiseksi. Erityisesti tuloksissa yllätti viittomakielen vähäinen käyttö (vain kolme vastaajaa kertoi käyttävänsä viittomakieltä työssään).

Puheterapeuteilta kysyttiin avoimella kysymyksellä millaisten asiakasryhmien kanssa he käyttävät viittomia/viittomakieltä työssään. Vastaajien vastauksen antamisen tarkkuus vaihteli suuresti. Osa vastaajista ei eritellyt millaisia asiakkaita heillä asiakaskunnassaan oli, vaan vastasi lyhyesti käyttävänsä viittomia kaikkien tai lähes kaikkien asiakkaidensa kanssa. Osa vastaajista luetteli hyvinkin tarkkoja diagnooseja, kuten Downin syndrooma ja Rubenstein-Taybin syndrooma, kun taas osa vastasi laajemmin käyttävänsä viittomia kehitysvammaisten lasten kanssa. Toiset vastasivat vieläkin laajemmin käyttävänsä

viittomia esim. ”lasten kanssa, joilla on kielen ja puheen kehitykseen liittyviä ongelmia”. Osa vastaajista selvästi myös jätti luettelematta kaikki viittomia käyttävät asiakasryhmänsä ja nimesi vain muutamia esimerkin omaisesti: ”Pienet puhumattomat, käsitevaikeuksiset, mamut esimerkkeinä”. Joka tapauksessa vastauksista kävi ilmi, että asiakaskunta, joiden kanssa puheterapeutit käyttivät viittomia, on hyvin laaja. Muutamat asiakasryhmät mainittiin kuitenkin selvästi muita ryhmiä useammin.

Tutkimuksen tulokset asiakasryhmistä, joiden kanssa puheterapeutit käyttävät viittomia useimmin (kehitysvammaiset ja kielellisen erityisvaikeuden asiakkaat) olivat samoja kirjallisuudessa esitettyjen tyypillisimpien asiakasryhmien kanssa (von Tetzchner & Martinsen, 2000, s. 84–101). Ainoastaan kuulovammaiset asiakkaat jäivät tutkimuksessa vähemmän mainituksi ryhmäksi kirjallisuuteen verrattuna. Voi olla, etteivät kyselyyn ole vastanneet erityisesti kuulovammaisten asiakkaiden parissa työskentelevät puheterapeutit. Von Tetzchner ja Martinsenin teoksessa (2000, s. 84–101) kerrotaan puheterapeuttien viittomia käyttävien asiakkaiden voivan olla niin lapsia kuin aikuisiakin. Tämän tutkimuksen puheterapeuteista vain pieni osa (8 %) käytti viittomia aikuisten yli 18-vuotiaiden kanssa.

Toisaalta puheterapeuttien välillä oli myös eroja siinä käyttävätkö he tietynlaisten asiakkaiden kanssa viittomia vai eivät. Autistiset henkilöt olivat yksi asiakasryhmä joka jakoi puheterapeuttien viittomiskäytäntöjä. Viisitoista vastaajaa mainitsee käyttävänsä viittomia autismin kirjon henkilöiden kanssa, kun taas eräs vastaaja mainitsee autismin syynä olla käyttämättä viittomia. Huomioon on tietysti otettava, että autismin kirjon asiakkaisiin voi kuulua hyvin eritasoisia henkilöitä (Autismi- ja Aspergerliitto ry, 2017; Kerola, 2011). Vastaaja, joka mainitsi autismin syynä olla käyttämättä viittomia, ajatteli ehkä syvästi autistisia asiakkaitaan, joiden kyvyt viittomiseen voivat jäädä liian vähäisiksi. Kirjallisuudessa mainitaan viittomia käytettävän autististen henkilöiden kanssa onnistuneesti (Bonvillian & Nelson, 1982; von Tetzchner & Martinsen, 2014, s. 98–100).

Eroja puheterapeuttien näkemysten välillä oli myös siinä millaiset asiakkaat hyötyvät viittomien käytöstä. Yksi vastaaja kertoo, että viittomista hyötyvät: ”lapset, joiden kognitiivisessa kehityksessä ei ole pulmia”, kun taas toinen vastaaja luettelee: ”Mutta myös muut ns. vaikeammat neurologiset tapaukset (hyötyvät)”. Kirjallisuudessa mm. Ronski ja Sevcik (2005) korostavat, ettei lapsi tarvitse tiettyä kognitiivista tasoa hyötyäkseen puhetta tukevista ja/tai korvaavista keinoista, vaan pikemminkin on tärkeää, että lapsi voi näiden keinojen avulla kehittää kielellisiä taitojaan ja tätä kautta myös kognitiivisia taitojaan. Ronski ja Sevcik (1998, s. 179) kirjoittavat esimerkiksi syvästi kehitysvammaisten henkilöiden kohdalla kommunikointimahdollisuuden puhetta tukevien ja korvaavien keinojen avulla avaavan monia muita mahdollisuuksia osallisuuteen ja taitojensa kehittämiseen.

Yksittäisen vastaajan mukaan asiakas, joka ei itse pysty tuottamaan viittomia, ei hyödy niiden käytöstä. Muiden vastaajien antamat vastaukset olivat päinvastaisia. Myös Linjaman (2010) haastattelemien puheterapeuttien mukaan henkilö voi hyötyä viittomien käytöstä oman ymmärtämisensä tukena, vaikka ei itse niitä pystyisikään tuottamaan esimerkiksi motoristen rajoitteiden vuoksi. Huuhtanen (2008) kirjoittaa viittomisen voivan olla vaikeaa esimerkiksi vammaiselle henkilölle motoristen rajoitteiden vuoksi, jolloin hänen viittomissaan hyväksytään motorisia yksinkertaistuksia (helponnetut viittomat) aikuisen käyttäessä alkuperäisiä viittomia. Viittomisesta ei kirjoittajan mukaan kuitenkaan kannata luopua siksi, ettei henkilö pysty alkuperäiseen motoriseen suoritukseen.

Eräs vastaaja kertoo, että viittomista hyötyvät: ”päiväkoti-ikäiset lapset, joiden puheen ymmärtäminen on ikätasoista”. Viisi vastaajaa taas kertoo viittomista hyötyvän sellaisen asiakkaan, jolla on puheen kuulonvaraisen ymmärtämisen ongelmia. Näkemyksistä jälkimmäinen saa enemmän tukea kirjallisuudesta (Linjama, 2010). Murray ja Goldbart (2009) kirjoittavat ihmisten mieltävän puhetta tukevia ja/tai korvaavia keinoja käytettävän useimmiten käyttäjän oman ilmaisun helpottamiseksi, mutta ne tukevat myös kielen ymmärtämistä.

Selvä enemmistö vastaajista koki hallitsevansa viittomien käytön ainakin jossain määrin riittävän hyvin työnsä vaatimuksiin nähden (61 %). Erilaisista viittomismuodoista kuitenkin ainoastaan tukiviittomat nousivat enemmistölle vastaajista ainakin jossain määrin hyvin hallituksi viittomisen muodoksi. Tämä kertoo todennäköisesti siitä, että suurin osa puheterapeuteista käyttää ja tarvitsee työssään lähinnä tukiviittomia. Muiden viittomismuotojen käyttö jää useimmilla puheterapeuteilla työssään vähäiseksi tai kokonaan pois. Tätä päätelmää tukevat puheterapeuttien antamat vastaukset viittomismuotojen käyttömäärästään (ks. s. 20). Kysyttäessä puheterapeuteilta heidän kokemiaan suurimpia haasteita viittomien käytölle työssään 15 vastaajaa 66:sta (23 %) kertoi yhdeksi suurimmista haasteista oman osaamattomuutensa tai motivoimattomuutensa viittomien käyttöön. Luku tuntuu suurelta, kun ajatellaan, että juuri puheterapeutin tulisi olla yksi niistä ammattilaisista, jotka opastavat viittomien käyttöä asiakkaalleen ja tämän lähipiirille.

Puheterapeutit arvioivat määrällisen viittomien ymmärtämisensä hieman heikommaksi kuin oman viittomien tuottamisensa. Yleisesti ajatellaan, että kieltä oppiessaan henkilön passiivinen sanavarasto on suurempi, kuin aktiivinen, eli ymmärrettyjä sanoja on sanavarastossa enemmän kuin tuotettuja (Laufer, 1998). Toisaalta yksittäisten viittomien (esim. tukiviittomien) käytön kohdalla ei ole kyse kokonaisesta kielestä. Puheterapeutit käyttävät tulosten mukaan viittomia useimmiten lasten kanssa (ks. s. 23), mikä saattaa tehdä viittomien ymmärtämisestä haastavampaa. Lasten viittominen on epätarkempaa verrattuna aikuisten viittomiseen (Takkinen, 2000). Lisäksi puheterapeutit käyttävät viittomia toisinaan asiakkaiden kanssa, jotka ovat motorisesti tavallista kömpelömpiä (von Tetzchner & Martinsen, 2014, s. 45). Nämä saattavat olla selittäviä tekijöitä miksi puheterapeutit arvioivat tuottavansa useampia viittomia kuin ymmärtävänsä.

Oletetusti puheterapeutin arvio omista viittomiseen liittyvistä taidoistaan oli yhteydessä viittomien käyttöön puheterapeutin työssä. Ne puheterapeutit, jotka arvioivat hallitsevansa viittomia riittävän hyvin työnsä vaatimuksiin nähden, myös käyttivät työssään useammin viittomia. Yhteys viittomien hallinnan ja viittomien käyttötiheyden välillä oli tilastollisesti todennettavissa. Muutamat vastaajat mainitsivat tarvetta olevan matalan kynnyksen taitoja ylläpitävälle koulutukselle, jossa viittomien käyttöön liittyviä

asioita kerrattaisiin. Puheterapeuttien antamat vastaukset osa-alueista, joissa arvioivat tarvitsevansa harjoitusta viittomien käyttöön liittyen (ks. s. 27), antavat osviittaa siitä, että lisäkoulutukselle todella olisi tarvetta. Huimat 96 % vastaajista koki tarvitsevansa harjoitusta viittomien määrällisessä hallinnassa ja yli puolet (54 %) viittomien ymmärtämisessä muiden tuottamana. Myös Linjama (2010) mainitsee puheterapeuteille suunnatun lisäkoulutustarpeen puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikointikeinoihin ja tukiviittomiin liittyen. Aiheesta ei ole järjestetty juuri puheterapeuteille suunnattua täydennyskoulutusta. Tämän aineiston perusteella halua viittomien opiskeluun puheterapeuteilla riittäisi, sillä jokainen kyselyyn vastannut puheterapeutti kertoi, että haluaisi opiskella lisää viittomia tai niiden käyttöä.

Puheterapeuttien kokemaa eri viittomismuotojen käytön hallintaa verrattiin käytyjen viittomakurssien määrään (muut kuin peruskoulutukseen mahdollisesti kuuluneet opinnot). Tilastollinen yhteys löytyi koetun tukiviittomien, viitotun puheen ja suomalaisen viittomakielen käytön hallinnan sekä käytyjen viittomakurssien väliltä. Puheterapeutit siis kokivat tukiviittomien, viitotun puheen ja suomalaisen viittomakielen hallintansa sitä paremmaksi, mitä enemmän viittomakursseja oli käyty. Vastaavaa tilastollista yhteyttä ei löytynyt koetun helponnettujen viittomien käytön hallinnan tai koetun taktiiliviittomien käytön hallinnan ja käytyjen viittomakurssien määrään väliltä. Tämä kertoo varmasti paljon tarjolla olevien kurssien painotuksesta. Kursseilla opeteltavat ja harjoiteltavat viittomat ovat suomalaisen viittomakielen tai siitä lainattuja viittomia. Puheterapeuteille ei ole laajalti tarjolla kurssimahdollisuuksia, joissa he voisivat opetella viittomien helpontamisen tekniikoita tai kädestä käteen tuotettavia taktiiliviittomia.

Tutkimuksen puheterapeutit luettelivat viittomien käytölle hyvin monia eri syitä. Myös Tiina Linjaman (2010) pro gradu -tutkielmaansa haastattelemat puheterapeutit nimesivät useita tukiviittomien käytön hyötyjä. Yhteisiä molemmissa tutkimuksissa mainittuja hyötyjä ja syitä viittomien käytölle olivat ilmaisukeinon tarjoaminen lapselle, (molemminpuolisen) ymmärtämisen helpottuminen ja tukeminen, puheen- ja kielen kehityksen tukeminen sekä ilmaisun monikanavaisuus (viittomat tekevät ilmaisun kuulon lisäksi näön kautta vastaanotettavaksi). Tämän tutkimuksen puheterapeutit

nimesivät useampia syitä viittomien käytölle, kuin Linjaman (2010) haastattelemat kahdeksan puheterapeuttia. Tämä johtuu todennäköisesti tähän tutkimukseen osallistuneiden puheterapeuttien suuremmasta määrästä ja tutkimusten toteutustavasta (kyselytutkimus vs. haastattelututkimus). Tiina Linjaman (2010) haastattelemat puheterapeutit kuitenkin korostavat, että etukäteen on vaikea ennustaa viittomien käytön hyötyjä yksittäisen asiakkaan kohdalla.

Avoin kysymys siitä, millainen asiakas puheterapeuttien oman työkokemuksensa mukaan hyötyy viittomien käytöstä, osoittautui monitulkintaiseksi. Suurin osa vastaajista luetteli jälleen asiakasryhmiä, jotka heidän mukaansa hyötyvät viittomien käytöstä. Vain osa vastaajista lähti kuvailemaan ominaisuuksia, joita asiakkaalla tulisi olla hyötyäkseen viittomien käytöstä. Mielenkiintoista annetuissa vastauksissa oli kuitenkin se, että vaikka puheterapeutit luettelivat nyt samoja asiakasryhmiä kuin aiemmissa kysymyksissä ”Millaisten asiakasryhmien kanssa käytät työssäsi viittomia/viittomakieltä?” tai ”Mikä on suurin yksittäinen asiakasryhmä, joiden kanssa käytät viittomia?”, niin useimmin mainitut asiakasryhmät vaihtuivat kysymyksen muotoilun muuttuessa. Vaikka useimmin mainittiin pienten puhumattomien lasten hyötyvän viittomien käytöstä, useimmat puheterapeutit kertoivat kuitenkin työssään käyttävänsä viittomia kehitysvammaisten henkilöiden ja kielellisen erityisvaikeuden henkilöiden kanssa. Suurimmiksi yksittäisiksi asiakasryhmiksi taas nousivat puheterapeuttien antamissa vastauksissa kehitysvammaiset asiakkaat, viivästyneen puheen ja kielen kehityksen asiakkaat sekä kielellisen erityisvaikeuden asiakkaat. Pienet puhumattomat lapset jäivät aiemmissa kysymyksissä neljänneksi ja viidenneksi useimmin mainituksi asiakasryhmäksi.

Asiakkaan lähiympäristön motivoituneisuus ja kiinnostus viittomien käyttöön nousivat kyselyssä useimmin kuvailluiksi ominaisuuksiksi, joita asiakkaalla tai lähiympäristöllä tulisi olla hyötyäkseen viittomien käytöstä. Myös Tiina Linjaman (2010) pro gradu -tutkielmassaan haastattelemat puheterapeutit mainitsivat asiakkaan vanhempien asenteilla, taidoilla ja voimavaroilla olevan omat vaikutuksensa viittomien käyttöön. Asteet viittomien käyttöön ovat pääasiassa myönteisiä, mutta niiden käyttömäärä jää silti usein vähäiseksi (Laitinen, 1993; Launonen 1998a).

Tutkimuksen tulokset puheterapeuttien kokemista viittomien käytön suurimmista haasteista myötäilivät Linjaman (2010) pro gradu -tutkielmassaan haastattelemien puheterapeuttien näkemyksiä. Asiakkaan lähi-ihmisten motivoimattomuus ja motivointi viittomien käyttöön nähtiin suurimpana haasteena, mutta myös yhtenä puheterapeutin tärkeimmistä tehtävistä. Kirjallisuudessa todetaan mahdollisimman varhain aloitetun kuntoutuksen olevan tehokkainta puheterapeuttisessa kuntoutuksessa (Launonen, 2007, s. 49). Laitinen (1993) mainitsee tutkimukseensa osallistuneiden lasten vanhempien suhtautuneen puheterapiaan ja vaihtoehtoisten kommunikaatiomenetelmien käyttöön sitä positiivisemmin, mitä nuorempana lapsi on saatu puheterapiapalveluiden piiriin. Alan kirjallisuudessa korostetaan lähiympäristön ohjausta ja motivointia yhtenä puheterapeutin tärkeänä työtehtävänä (Launonen & Grove, 2003; Launonen & Lehtihalmes, 2001; Hildén, Merikoski & Launonen, 2001). Hildén, Merikoski & Launonen (2001) kirjoittavat asiakkaan lähiympäristön tarvitsevan ohjausta ja motivointia ollakseen aidosti innostuneita ja osatakseen tarjota kielellistä mallia asiakkaalle. Näin asiakas voi omaksua kommunikointikeinon aktiiviseen käyttöönsä.

Muutamit puheterapeutit halusivat vastauksissaan erikseen korostaa, että esimerkiksi tukiviittomien käyttö ei sulje pois muiden puhetta tukevien ja/tai korvaavien keinojen (kuten kuvien) käyttöä. Kirjallisuudessa mainitaan usein käytettävien useampia puhetta tukevia ja/tai korvaavia keinoja samanaikaisesti (Millikin, 1997; Murray & Goldbart, 2009; von Tetzchner & Martinsen, 2014, s. 44). Toiset keinot voivat olla toimivampia toisissa tilanteissa ja päinvastoin (von Tetzchner & Martinsen, 2014, s. 44). Esimerkiksi avusteista keinoa pääasiallisena keinonaan käyttävä henkilö voi hyötyä viittomien käytöstä tilanteessa, jossa apuväline ei ole saatavilla.

5.2 Tutkimuksen toteutuksen ja luotettavuuden arviointi

Itsearviointia sisältävään kyselytutkimukseen liittyy aina omat haasteensa ja rajoituksensa. Itsearviointia tehdessä vastaaja ei välttämättä halua myöntää omia heikkouksiaan. Tässä kyselyssä on mahdollista, että vastaaja ei halunnut ilmoittaa vaikkapa omaa osaamattomuuttaan syyksi sille, miksi ei ota viittomia käyttöön asiakkaansa kanssa. Tämän kyselyn tulokset perustuvat puheterapeuttien omiin

arvioihin ja mielipiteisiin. Näin ollen puheterapeuttien antamat vastaukset perustuvat heidän henkilökohtaisiin käsityksiinsä ja työkokemukseensa asiakkaidensa parissa. Esimerkiksi arviot puheterapeuttien omista viittomataidoista ovat nimenomaan vain suuntaa-antavia arvioita, eivätkä testaukseen perustuvaa tietoa. Nämä henkilökohtaiset käsitykset ja arviot antavat kuitenkin arvokasta tietoa siitä ovatko käytännön työtä tekevien puheterapia-ammattilaisten näkemykset samoja kirjallisuudessa esitettyjen näkemysten kanssa. Lisäksi täytyy todeta, että itsearviolla ja käytännön työtoiminnalla voi olla tilastollinen yhteys. Tässä tutkimuksessa tietoa saatiin esimerkiksi puheterapeuttien itse kokemistaan viittomataidoista. Tämän tutkimuksen perusteella todettiin esimerkiksi, että puheterapeuttien viittomataidon itsearviolla ja viittomien käyttötiheydellä on tilastollisesti melkein merkitsevä tai merkitsevä yhteys.

Kyselytutkimus on kustannustehokas tapa kerätä aineistoa suurelta joukolta vastaajia. Kyselytutkimuksen validiteettiin vaikuttaa vahvasti se, kuinka hyvin kyselylomake on suunniteltu. Kyselytutkimuksen kysymykset ovat samalla tavalla muotoiltuja kaikille vastaajille, mutta aina on olemassa mahdollisuus, että jokin kysymys ymmärretään väärin tai vastaajat tulkitsevat saman kysymyksen eri tavoin. Tässä tutkimuksessa monitulkintaiseksi osoittautui esimerkiksi kysymys siitä millainen asiakas puheterapeuttien oman työkokemuksensa mukaan hyötyy viittomien käytöstä. Osa vastaajista luetteli asiakasryhmiä, jotka heidän mukaansa hyötyvät viittomien käytöstä, kun taas osa vastaajista lähti kuvailemaan ominaisuuksia, joita asiakkaalla tulisi olla hyötyäkseen viittomien käytöstä. Vastauksissa näkyvä vaihtelevuus tuo omat haasteensa niiden tulkitsemiseen ja heikentää tulosten yleistettävyyttä tämän kysymyksen osalta.

Osa kyselyn kysymyksistä oli pakollisia vastata, jotta pystyi etenemään kyselyyn vastaamisessa eteenpäin. Tämä tiettyjen kysymysten pakollisuus on saattanut johtaa siihen, etteivät kaikki ole halunneet vastata kyselyyn. Kysely oli myös melko pitkä ja tämä on saattanut vähentää vastaajien määrää sekä vastausten antamisen tarkkuutta. Osa vastaajista ei halunnut vastata kaikkiin ei-pakollisiksi asetettuihin kysymyksiin, vaan jätti joitain vastauskenttiä tyhjiksi. Tämä pienentää tutkittavien joukkoa näiden kysymysten osalta ja näin heikentää tutkimuksen yleistettävyyttä.

Kyselylomaketta muotoiltaessa on aina mahdollista, että tutkijalta jää jokin aiheeseen liittyvä asia huomioimatta kokonaan. Tätä ongelmaa pyrin vähentämään lisäämällä esimerkiksi monivalintakysymyksiin kohdan, johon sai itse lisätä vastaksensa tai tarkennuksensa. Tutkimuksen loppuun lisäsin myös avoimen kohdan, johon vastaaja pystyi kommentoimaan mitä tahansa tutkimukseen liittyvää asiaa.

Monikaan vastaaja ei eritelletty avoimissa vastauksissaan mitä viittomisen muotoa kulloinkin tarkoittaa, vaan käytti termiä ”viittoma” tarkoittaessaan jotain tiettyä viittomisen muotoa (useimmiten tukiviittomia). Tämä toi vastausten tulkitsemiseen omat haasteensa. Jokainen vastaaja oli kuitenkin kyselyn alkupuolen viittomismuotoja koskevassa kysymyksessä eritelletty mitä viittomisen muotoja työssään käyttää.

Kyselyn tuloksia viittomien käyttömäärien suhteen ei voida täysin luotettavasti yleistää koskemaan koko puheterapeuttikuntaa. Kysely linkitettiin puheterapeuttien Facebook-ryhmään ja siihen vastaaminen oli vapaaehtoista, joten kyselyyn ovat saattaneet vastata pääosin ne puheterapeutit, jotka käyttävät työssään viittomia ja ovat aiheesta ainakin jossain määrin kiinnostuneita.

Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi mahdollisuus vastata kyselyyn täysin anonyymisti. Kyselyssä ei kysytty lainkaan tietoja, joiden perusteella yksittäisen vastaajan tunnistaminen olisi ollut mahdollista. Tutkijana en saanut missään vaiheessa tietooni vastaajien yhteystietoja. Tutkittavilla oli kuitenkin mahdollisuus ottaa yhteyttä tutkimuksen tekijään sähköpostitse tai puhelimitse. Yhteydenottoja tutkimukseen liittyen ei tullut.

5.3 Johtopäätökset ja tulosten kliininen merkitys

Vastaavaa tutkimusta puheterapeuttien viittomien käytöstä ei tiettävästi ole aiemmin tehty yhtä laajalti koskemaan kaikkea puheterapeuttien käyttämää viittomista. Aiempi aiheita sivuava tutkimus on painottunut koskemaan lähinnä tukiviittomia ja niiden käyttöä. Kirjallisuudesta ei löydy juurikaan tai lainkaan mainintoja puheterapeuttien viittomien käyttömääriin, -muotoihin, -valmiuksiin tai -kokemuksiin liittyen. Myös

maininnat asiakasryhmistä, joiden kanssa puheterapeutit käyttävät viittomia jäävät kirjallisuudessa melko vähäisiksi, joten tutkimus toi uutta tietoa puheterapeuttien viittomien käytöstä laajemmin. Tutkimukseni aihe on kuitenkin hyvin laaja, monimuotoinen ja nimenomaan aihetta kartoittava, joten tarkempaa tutkimusta tarvitaan lisää eri osa-alueista. Tämän tutkimuksen tulokset myötäilivät aiempien aihetta sivuavien tutkimusten tuloksia niiltä osin, kun aiheesta löytyy aiempaa tutkimusta.

Parhaimmillaan kyselytutkimus antaa tietoa yhteyksistä eri asioiden välillä ja auttaa käytännön ratkaisujen pohtimisessa. Kyselyn sisältämällä itsearviolla ja käytännön työtoiminnalla voi olla tilastollinen yhteys. Tällä tutkimuksella saatiin tietoa esimerkiksi puheterapeuttien itse koetuista viittomataidoista. Tämän tutkimuksen perusteella puheterapeuttien viittomataidon itsearviolla ja viittomien käyttötiheydellä on tilastollisesti todennettavissa oleva yhteys, jolloin käytännön tasolla voidaan ajatella, että parantamalla puheterapeuttien kokemusta omista viittomataidoistaan, voidaan rohkaista heitä tiheämpään viittomien käyttöön puheterapiatilanteissa. Näin ollen samalla saatiin myös tietoa puheterapeuttien koulutustarpeesta viittomien käyttöön liittyen. Käytännön tason ratkaisuna ongelmaan voidaan pitää esimerkiksi puheterapeuteille suunnattua viittomaopetusta täydennyskoulutuksena tukemaan heidän työtään viittomia käyttävien asiakkaidensa parissa.

5.4 Jatkotutkimusaiheet

Tällä tutkimuksella saatiin tietoa puheterapeuttien viittomien käytöstä ja näkemyksistä heidän itsensä kertomana. Jatkossa kiinnostavaa olisi tutkia puheterapeuttien varsinaista toimintaa viittomia käyttävien asiakkaiden ja lähipiirin parissa. Tällainen tutkimus antaisi tarkempaa tietoa esimerkiksi siitä, kuinka puheterapeutit ohjaavat viittomien käyttöä asiakkaille ja heidän lähipiirilleen, ovatko käytännöt yhteneväisiä puheterapeuttien kesken ja millainen on tehokkain tapa ohjata viittomien käyttöä. Lähipiirin kuntoutukseen ja viittomien käyttöön osallistuminen on viime aikoina ymmärretty tärkeäksi osaksi asiakkaan ilmaisun ja ymmärtämisen tukemista (Launonen 1998b; Launonen, 2007, s. 104; Launonen & Grove, 2003; Launonen & Lehtihalmes, 2001; Hildén, Merikoski & Launonen, 2001). Tästä syystä olisikin tärkeää, että

puheterapeuteilta saatu viittomien käytön ohjaus olisi mahdollisimman tehokasta. Nykytiedon valossa lähi-ihmiset suhtautuvat pääsääntöisesti positiivisesti viittomien ja muiden puhetta tukevien ja/tai korvaavien keinojen käyttöön, mutta käyttömäärät jäävät silti usein vähäisiksi (Laitinen, 1993; Launonen 1998a). Tutkimus viittomien käytön ohjauksen tavoista ja niiden tehokkuudesta voisi kenties lisätä viittomien käytön määrää asiakkaan lähiympäristössä.

Tutkimusta viittomia käyttävien asiakkaiden omaisten ja lähipiirin ajatuksista ja asenteista viittomien käyttöön liittyen on tehty vasta vähän (Laitinen, 1993; Launonen 1998a). Tällainen tutkimus voisi kuitenkin auttaa puheterapeuttisessa kuntoutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Tutkimus voisi tuoda arvokasta tietoa esimerkiksi puheterapeuteille siitä kuinka paremmin ohjata viittomien käyttöä myös asiakkaan lähipiirille ja kuinka saada motivoitua asiakasta ja hänen lähipiiriään viittomien käyttöön. Asiakkaan lähipiirin motivointi viittomien käyttöön nähtiin myös tämän tutkimuksen aineiston perusteella suurimpana haasteena viittomien käytössä, joten tutkimus aiheesta olisi perusteltua. Sen sijaan tutkimusta puhetta tukevia ja korvaavia keinoja käyttävien lasten vanhempien kokemuksista ja näkemyksistä laajemmin kuin pelkästä tukiviittomien käytöstä (ks. mm. Forsman, 2011; Goldbart & Marshall, 2004) sekä avusteisista menetelmistä (ks. mm. Angelo, Jones & Kokoska, 1995; Angelo, Kokoska & Jones, 1996; Angelo, 2000) on jonkin verran. Näissä tutkimuksissa on kaikissa noussut esille vanhempien tarve saada lisää tietoa lapsensa puhetta tukevasta tai korvaavasta menetelmästä sekä saada enemmän tukea ja ohjausta lähiympäristölle menetelmän käyttöön myös aloituksen jälkeen.

Puhetta tukevia ja/tai korvaavia menetelmiä käyttävien kuntoutusmuotojen vaikuttavuuden arvioiminen on tavallisimpien tilastollisten menetelmien avulla vaikeaa tai jopa mahdotonta, sillä näitä menetelmiä käyttävien henkilöiden yksilölliset erot ovat suuria ja tutkimuksiin saadaan vain pieniä tutkittavien ryhmiä (Launonen, 2004; Todman & Dugard, 1999). Näin ollen luotettavaa tutkimustietoa puhetta tukevien ja/tai korvaavien menetelmien, kuten viittomien käytön vaikutuksista kuntoutuksessa tarvitaan lisää. Tutkimuksella saataisiin tietoa siitä millainen viittomien käyttö on terapian ja asiakkaan arjen toimivuuden kannalta vaikuttavinta. Koska puheterapeutti

pyrkii toiminnallaan vaikuttamaan perheiden sisäiseen vuorovaikutukseen ja esimerkiksi kannustamaan viittomien käyttöön, tulisi jo eettisistä syistä viittomien käytön vaikutuksista olla riittävästi tutkimustietoa (Launonen 1998b). Näin puheterapeutti pystyy esimerkiksi suosittelemaan asiakkailleen ja hänen omaisilleen sopivimpia keinoja puheen ja/tai kielen tukemiseen ja edistämiseen. Tällä hetkellä vaikuttavuustutkimusta löytyy Downin syndroomaa sairastavien lasten tukiviittomien käytöstä (ks. esim. Launonen, 1998a; Launonen & Grove, 2003), mutta tutkimusta kaivattaisiin lisää myös muista asiakasryhmistä, joiden kanssa viittomia nykyään yleisesti käytetään.

Kiinnostavaa olisi myös selvittää puheterapeuttien resursseja osallistua erilaisiin viittomakoulutuksiin. Onko puheterapeuteilla työnsä puitteissa rahallisia ja ajallisia resursseja lisätä viittomiin liittyvää osaamistaan esimerkiksi osallistumalla viittomakursseille? Tämän tutkimuksen perusteella puheterapeuttien omien viittomataitojen arvioiden ja viittomien käyttömäärien väliltä löytyi tilastollinen yhteys. Mitä paremmaksi vastaaja arvioi viittomataitonsa, sitä useammin hän käytti viittomia työssään. Tällä perusteella voidaan päätellä, että viittomakoulutus ja sen mukanaan tuoma viittomataitojen kasvu lisäisivät viittomien käyttötiheyttä puheterapiassa.

Tutkimusta puheterapeuttien viittomien käytöstä olisi hyvä tehdä jatkossa erilaisella otantatavalla, jolloin tutkimuksen tulosten yleistettävyyden paranisi. Tämä tutkimus linkitettiin yhteisöpalvelu Facebookin puheterapeuttien suljettuun ryhmään ja tutkimukseen osallistuminen oli vastaajille vapaaehtoista. Nyt tutkimukseen ovatkin saattaneet vastata pääosin ne puheterapeutit, jotka käyttävät viittomia työssään ja ovat kiinnostuneita ja innostuneita aiheesta.

Kiinnostavaa olisi saada kasaan aineisto, joka koostuisi eri viittomisen muotoja työssään käyttävistä puheterapeuteista, jolloin ryhmien välinen vertailu esimerkiksi eri viittomismuotojen ja asiakasryhmien välillä onnistuisi. Tämän tutkimuksen aineistolla kyseinen vertailu ei onnistunut muiden viittomismuotojen vähäisen käytön vuoksi. Epäselväksi jäi löytyykö Suomesta riittävästi eri viittomisen muotoja työssään käyttäviä puheterapeutteja, jotta edellämainittu vertailu olisi ylipäätään mahdollista.

LÄHTEET

Ahti, H. (2005). Perheen ohjaus lapsen kuulovammadiagnoosin varmistuessa. Teoksessa E. Lonka, & A-M. Korpijaakko-Huuhka (toim.), *Kuulon ja kielen kuntoutus: Vuorovaikutuksesta kommunikointiin*. (s. 127–142). Helsinki: Yliopistopaino.

Ahti, H. & Lonka, L. (2005). Huonokuuloisen lapsen puhekielen kehityksen tukeminen. Teoksessa E. Lonka, & A-M. Korpijaakko-Huuhka (toim.), *Kuulon ja kielen kuntoutus: Vuorovaikutuksesta kommunikointiin*. (s. 143–158). Helsinki: Yliopistopaino.

Andersson-Koski, M. (2015). Mitt eget språk – Vår kultur. En kartläggning av situationen för det finlandssvenska teckenspråkiga i Finland 2014-2015. Finlandssvenska teckenspråkiga rf.

Angelo, D. H., Jones, S. D. & Kokoska, S. M. (1995). Family perspective on augmentative and alternative communication: Families of young children. *AAC Augmentative and Alternative Communication*, 11, 193–202.

Angelo, D. H., Kokoska, S. M. & Jones, S. D. (1996). Family perspective on augmentative and alternative communication: Families of adolescents and young adults. *AAC Augmentative and Alternative Communication*, 12, 13–20.

Angelo, D. H. (2000). Impact of augmentative and alternative communication devices on families. *AAC Augmentative and Alternative Communication*, 16, 37–47.

Autismi- ja Aspergerliitto ry. (2017). *Autismikirjo – mistä on kysymys?* Haettu 6.3.2017 osoitteesta <https://www.autismiliitto.fi/autismikirjo>

Bonta, J. L. & Watters, R. G. (1983). Use of manual signs by developmentally disordered speech-deficient children in delayed auditory-to-picture matching-to-sample. *Analysis and intervention in developmental disabilities*, 3, 295–309.

Bonvillian, J. D. & Nelson, K. E. (1982). Exceptional cases of language acquisition. Teoksessa K. E. Nelson (toim.), *Childrens language*. Volume 3. (s. 322–391). Lontoo: Lawrence Erlbaum Associates.

Clibbens, J. (2001). Signing and lexical development in children with Down syndrome. *Down syndrome research and practice*, 7, 101–105.

Eronen, A., Eskelinen, M., Kinnunen, P., Saarinen, M-L., Tiermas, P. & Wikman, M. (1997). Elämä viittomakielisessä maailmassa. Teoksessa A. Eronen, M. Eskelinen, P. Kinnunen, M-L. Saarinen, P. Tiermas & M. Wikman (toim.), *Kieli – kynnys hyvinvointiin: Kuurojen omia kokemuksia hyvinvointipalveluista*. (s. 27–47). Helsinki:

Kuurojen Palvelusäätiö Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Examensstruktur för logopedi. (2017). Åbo Akademi. Haettu 11.7.2017 osoitteesta http://www.abo.fi/fakultet/Content/Topic/topic/examensstruktur_logopedi

Fast, M. & Kalela, E. (2006). *Viitottu puhe suomalaisessa kuulovammaisuutta ja erityispedagogiikkaa koskevassa kirjallisuudessa*. Helsinki: Kuulonhuoltoliitto.

Forsman, A. (2011). *Användningen av alternativ och kompletterande kommunikation bland barn och unga i svenskfinland. Pro gradu -tutkielma*. Åbo Akademi: psykologian ja logopedian laitos.

Glennen, S. L. (1997). Introduction to Augmentative and Alternative Communication. Teoksessa S. L. Glennen & D. C. DeCoste (toim.), *The handbook of augmentative and alternative communication*. (s. 3–20). San Diego: Singular Publishing group.

Goldbart, J. & Glennen, J. (2004). ”Pushes and pulls” on the parents of children who use AAC. *Augmentative and Alternative Communication*, 20, 194–208.

Haaksilahti, T. (2012a). Oikeus vuorovaikutukseen. Teoksessa M-E. Salonsaari, T. Haaksilahti, S. Laatikainen, P. Rainò & U. Aunola (toim.), *Viiton ja ohjaan*. (s. 143–145). Helsinki: Opetushallitus.

Haaksilahti, T. (2012b). Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiokeinot. Teoksessa M-E. Salonsaari, T. Haaksilahti, S. Laatikainen, P. Rainò & U. Aunola (toim.), *Viiton ja ohjaan*. (s. 145–156). Helsinki: Opetushallitus.

Hildén, S., Merikoski, H. & Launonen, K. (2001). Yhteisöpohjainen kuntoutus. Teoksessa K. Launonen & Lehtihalmes, M. (toim.), *Lapsen kielen käytön kehitys ja sen ongelmat – Pragmaattinen näkökulma*. (s. 113–119). Helsinki: Suomen logopedis-foniatrisen yhdistyksen julkaisuja.

Hindberg, E., Järvinen, S. & Marttila, K. (2001). *Viittomakielinen terveydenhuollon asiakkaana*. Opinnäytetyö. Turku: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Huuhtanen, K. (2008). Kommunikointi elein ja viittomin. Teoksessa K. Huuhtanen (toim.), *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa vuosituuhannen taitteessa*. (s. 26–31). Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Huuhtanen, K. (2011). Kommunikointi. Teoksessa K. Huuhtanen (toim.), *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa*. (s. 11–25). Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Itkonen, E. (1966). *Kieli ja sen tutkimus*. Helsinki: Werner Söderström.

Jantunen, T. (2003). *Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen*. Helsinki: Finn Lectura.

Karlsson, F. (1994). *Yleinen kielitiede*. Helsinki: Yliopistopaino.

Kerola, K. Autistisesti käyttäytyvien lasten kuntoutus – strukturoitu opetus. Teoksessa Launonen, K. & Korpijaakko-Huuhka, A-M. (toim.), *Kommunikoinnin häiriöt syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita*. (s. 167–190). Helsinki: Palmenia.

Kuurojen Liitto ry. (2015). *Viittomakieli*. Haettu 26.3.2015 osoitteesta <http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/Viittomakieli/>

Laakso, M-L. (2014). Esikielellinen vuorovaikutus ja viestintä. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen (toim.), *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*. (s. 22–50). Jyväskylä: PS-kustannus.

Lahtinen, R. (2005). Tuntoaistin ja kosketuksen käyttö aikuisten kuurosokeiden kommunikoinnissa. Teoksessa M. Takala & E. Lehtomäki (toim.), *Kieli, kuulo ja oppiminen – Kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus*. (s. 207–214). Helsinki: Finn Lectura.

Lahtinen, T. (2013). *Puheterapeuttien mielipiteitä viittomakommunikaation käytöstä sisäkorvaistutteen saaneen lapsen puheterapiassa*. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Laitinen, K. (1993). Kehitysvammaisten lasten vanhempien suhde puheterapiaan ja vaihtoehtoisiin kommunikaatiomenetelmiin. Teoksessa R. Mujunen & R. Takkinen (toim.), *Aivot – kieli – ääni*. (s. 95). Helsinki: Suomen logopedis-foniatriksen yhdistyksen julkaisuja 27.

Lappi, P. & Malm, A. (2011). Viitottu puhe ja sormiaakkosviestintä. Teoksessa K. HUUHTANEN (toim.), *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa*. (s. 47). Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Lasanen, M. (2012). Kuurosokeus. Teoksessa M-E. Salonsaari, T. Haaksilahti, S. Laatikainen, P. Rainò & U. Aunola (toim.), *Viiton ja ohjaan*. (s. 93–94). Helsinki: Opetushallitus.

Laufer, B. (1998). The development of passive and active vocabulary in a second language: Same or different? *Applied linguistics*, 19, 255–271.

Launonen, K. (1998a). *Eleistä sanoihin, viittomista kieleen. Varhaisviittomisohjelman kehittäminen, kokeilu ja pitkäaikaisvaikutukset Downin syndrooma –lasten varhaiskuntoutuksessa*. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Launonen, K. (1998b). Varhaisviittomiskuntoutus – eettistä pohdintaa. *Suomen logopedis-foniatrinen aikakauslehti*, 18:4, 117–125.

Launonen, K. (2004). Puhetta korvaavan kommunikoinnin vaikuttavuus. *Puhe ja kieli*, 24:3, 155–167.

Launonen, K. (2007). *Vuorovaikutus: kehitys, riskit ja tukeminen vuorovaikutuksen keinoin*. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Launonen, K. & Grove, N. (2003). A longitudinal study of sign and speech development in a boy with Down syndrome. Teoksessa S. von Tetzchner & N. Grove (toim.), *Augmentative and alternative communication. Developmental issues*. (s. 123–154). Lontoo: Whurr.

Launonen, K. & Klippi, A. (2009). Puheterapia kuntoutusmuotona. Teoksessa O. Aaltonen, R. Aulanko, A. Iivonen, A. Klippi & M. Vainio (toim.), *Puhuva ihminen: Puhetieteiden perusteet*. (s. 287–294). Helsinki: Otava.

Launonen, K. & Lehtihalmes, M. (2001). Logopedinen tutkimus ja kuntoutus: Pragmaattinen näkökulma. Teoksessa K. Launonen & M. Lehtihalmes (toim.), *Lapsen kielen käytön kehitys ja sen ongelmat – Pragmaattinen näkökulma*. (s. 5–9). Helsinki: Suomen logopedis-foniatrisen yhdistyksen julkaisuja 33.

Laurén, S. (2006). Kielen sisäinen tulkkaus. Teoksessa N. Hytönen & T. Rissanen (toim.), *Käden käänteessä – Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä*. (s.199–226). Helsinki: Finn Lectura.

Linjama, T. (2010). *Lasten tukiviittomien käyttö puheterapeuttien näkökulmasta*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto: käyttäytymistieteiden laitos.

Logopedia, 2016-17, Helsingin yliopisto. (2017). Haettu 11.7.2017 osoitteesta https://weboodi.helsinki.fi/hy/jsp/opeopas/jsp/opastutkrakkats.jsf?Kieli=1&MD5avain=&vl_tila=5&Opas=5141&Org=1000000836&alusta=1&esikatselu=0

Logopedia, 2016-17, Oulun yliopisto. (2017). Haettu 22.6.2017 osoitteesta https://weboodi oulu.fi/oodi/vl_kehys.jsp?MD5avain=&Kieli=1&Opas=1809&Org=4427796&vl_tila=1&AukAikMaar=1

Logopedian tutkinto-ohjelma. (2017). Tampereen yliopisto. Haettu 11.7.2017 osoitteesta <https://www10.uta.fi/opas/koulutus.htm?opsId=165&uiLang=fi&lang=fi&lvv=2017&koulid=472>

Lonka, E. & Linkola, H. (2011). Kuulovammaisen lapsen kuulon, kielen ja kommunikaation kuntoutus. Teoksessa K. Launonen & A-M. Korpijaakko-Huuhka (toim.), *Kommunikoinnin häiriöt syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita*. (s. 119–142). Helsinki: Palmenia.

Lyytinen, P. (2014). Kielenkehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen (toim.), *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*. (s. 51–71). Jyväskylä: PS-kustannus.

Malm, A. & Östman, J-O. (2000). Viittomakieliset ja heidän kielensä. Teoksessa A. Malm (toim.), *Viittomakieliset Suomessa*. (s. 9–32). Helsinki: Finn Lectura.

Marshall, J., Atkinson, J., Thacker, A. & Woll, B. (2003). Is Speech and language therapy meeting the needs of language minorities? The case on deaf people with neurological disorders. *International journal of language and communication disorders*, 38, 85–94.

Metsämuuronen, J. (2003). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Helsinki: International Methelp.

Murray, J. & Goldbart, J. (2009). Augmentative and alternative communication: a review of current issues. *Paediatrics and Child Health*, 19, 464–468.

Nummenmaa, L. (2004). *Käyttätymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Tammi.

Ojala, S. (2013). Taktiiliviittomat. *Ilo kommunikoida*. Haettu 11.5.2017 osoitteesta <http://www.satakieliohjelma.fi/materiaalit/satakieliohjelman-julkaisut/ilo-kommunikoida/>

Okalidou, A., Kitsona, M., Anagnostou, F., Tsoukala, M., Santzakli, S., Gouda, S. & Nikolopoulos, T. P. (2014). Knowledge, experience and practice of SLTs regarding (re)habilitation in deaf children with cochlear implants. *International journal of pediatric otorhinolaryngology*, 78, 1049–1056.

Opinto-opas lv. 2016-2018. (2017). Turun yliopisto. Haettu 22.6.2017 osoitteesta <https://nettiopsu.utu.fi/opas/oppiaine.htm?opsId=250&uiLang=fi&lang=fi&lvv=2016&aine=LOGO>

Papunet. (2015a). Kielikylpy viittomien oppimisessa. Haettu 11.5.2017 osoitteesta <http://papunet.net/tietoa/kielikylpy-viittomien-oppimisessa>

Papunet. (2015b). Tukiviittomat kommunikoinnissa. Haettu 11.5.2017 osoitteesta <http://papunet.net/tietoa/tukiviittomat-kommunikoinnissa>

Papunet. (2017c). Viittominen vahvistaa puhetta. Haettu 11.5..2017 osoitteesta <http://papunet.net/tietoa/viittominen-vahvistaa-puhetta>

Pulli, T. (1995). *Tulppa suusta. Puhevammaisten tulkkipalvelun järjestäminen kunnissa. Kuvaus kehittämistyöstä ja AAC-menetelmien käytöstä*. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Rissanen, T. (1985). *Viittomakielen perusrakenne*. Helsinki: Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 12.

Romski, M. A. & Sevcik, R. A. (1998). *Breaking the speech barrier*. Baltimore: Brookes.

Romski, M. A. & Sevcik, R. A. (2005). Augmentative communication and early intervention, myths and realities. *Infants and young children*, 18, 174–185.

Saar, V. & Yli-Pohja, P. (2005). Monivammainen kuulovammainen lapsi. Teoksessa E. Lonka & A-M. Korpijaakko-Huuhka (toim.), *Kuulon ja kielen kuntoutus: Vuorovaikutuksesta kommunikointiin*. (s. 101–116). Helsinki: Yliopistopaino.

Scheier, D. (2009). Barriers to health care for people with hearing loss: A review of the literature. *Journal of the New York state nurses association*, 40, 4–10.

Stolt, S. (2005). Kuuron lapsen kaksikielisyyden tukeminen. Teoksessa E. Lonka, & A-M. Korpijaakko-Huuhka (toim.), *Kuulon ja kielen kuntoutus: Vuorovaikutuksesta kommunikointiin*. (s. 159–175). Helsinki: Yliopistopaino.

Suomen Kuurosokeat ry. (2017). Tuntoaistilla eli taktiilisti vastaanotettavat menetelmät. Haettu 11.5.2017 osoitteesta http://www.kuurosokeat.fi/menetelmat/tuntoaisti_taktiili.php

Suomen puheterapeuttiliitto ry. (2017). Puheterapia. Haettu 11.5.2017 osoitteesta <http://www.puheterapeuttiliitto.fi>

Kotimaisten kielten keskus. (2017). Suomen viittomakielet. Haettu 9.8.2017 osoitteesta https://www.kotus.fi/kielitieto/kielet/suomen_viittomakielet

Sutherland, D. E., Gillon, G. G. & Yoder, D. E. (2005). AAC use and service provision:

a survey of New Zealand speech-language therapists. *Augmentative and alternative communication*, 21, 295–307.

Takala, M. (2002). Kuulovammaisuus. Teoksessa M. Takala & E. Lehtomäki (toim.), *Kieli, kuulo ja oppiminen – Kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus*. (s. 25–42). Helsinki: Finn Lectura.

Takkinen, R. (2000). Viittomakielisten lasten kielenomaksuminen. Teoksessa A. Malm (toim.), *Viittomakieliset Suomessa*. (s. 113–123). Helsinki: Finn Lectura.

Takkinen, R. (2005). Viittomakielen kehitys. Teoksessa E. Lonka & A-M. Korpijaakko-Huuhka (toim.), *Kuulon ja kielen kuntoutus: Vuorovaikutuksesta kommunikointiin*. (s. 51–74). Helsinki: Yliopistopaino.

Takkinen, R., Jantunen, T. & Ahonen, O. (2015). Finnish sign language. Teoksessa J. B. Jepsen, G. De Clerck, S. Lutalo-Kiingi & W. B. McGregor (toim.), *Sign languages of the world. A comparative handbook*. (s. 253–272). Berlin: De Gruyter Mouton.

Todman, J. & Dugard, P. (1999). Accessible randomization tests for single-case and small-n experimental designs in AAC-research. *Augmentative and Alternative Communication*, 15, 69–82.

von Tetzchner, S. & Martinsen, H. (2000). *Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin*. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

von Tetzchner, S. & Martinsen, H. (2014). *Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin*. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Vygotski, L. S. (1982). *Ajattelu ja kieli*. Espoo: Weilin+Göös. (Venäjänkielinen alkuteos 1931)

Yule, G. (1985). *The study of language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hei!

Teen pro gradu -tutkielmaa Oulun yliopistossa puheterapeuttien viittomien käytöstä. Tutkielman tarkoituksena on selvittää puheterapeuttien viittomien käyttöä, käyttömuotoja, käytön määrää sekä sitä kuinka puheterapeutin oma arvio omista viittomiseen liittyvistä taidoistaan ja motivaationsa käyttää ja opetella viittomia vaikuttavat viittomien käyttöön puheterapeutin työssä. Tarkoituksena on kartoittaa asiakasryhmiä, joiden kanssa puheterapeutit käyttävät viittomia, puheterapeuttien viittomien käyttökokemuksia ja työssä koettuja viittomien käytön haasteita. Huomaathan, että käytän työssäni käsitteitä viittoma ja viittominen hyvin laajassa merkityksessä kattamaan kaikkea puheterapeuttien käyttämää viittomista (tukiviittomat, helponnetut viittomat, viitottu puhe, taktiiliviittomat ja viittomakieli), sillä työni on nimenomaan luonteeltaan aihetta kartoittava.

Toivon mahdollisimman monen puheterapeutin työtä tekevän vastaavan kyselyyn huolimatta siitä käytätkö työssäsi viittomia vai et. Kyselyssä ei kysytä nimeä, ikää, sukupuolta tai muita tietoja, joiden perusteella yksittäisen henkilön tunnistaminen olisi mahdollista. Kyselyyn pääsee vastaamaan alla olevan linkin kautta. Kiitos vastauksistanne!

Jos sinulla on kysyttävää tutkielmaan liittyen, voit olla yhteydessä minuun sähköpostitse: tanja.potila@student oulu.fi tai puhelimitse: 0405951124

Puheterapeuttien viittomien käyttö puheterapiassa

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää puheterapeuttien viittomien käyttöä, käyttömuotoja, käytön määrää sekä sitä kuinka puheterapeutin oma arvio omista viittomiseen liittyvistä taidoistaan ja motivaationsa käyttää ja opetella viittomia vaikuttavat viittomien käyttöön puheterapeutin työssä. Tarkoituksena on kartoittaa asiakasryhmiä, joiden kanssa puheterapeutit käyttävät viittomia, puheterapeuttien viittomien käyttökokemuksia ja työssä koettuja viittomien käytön haasteita.

Huomaathan, että käytän työssäni käsitteitä viittoma ja viittominen hyvin laajassa merkityksessä kattamaan kaikkea puheterapeuttien käyttämää viittomista (tukiviittomat, helponnetut viittomat, viitottu puhe, taktiiliviittomat ja viittomakieli), sillä työni on nimenomaan luonteeltaan aihetta kartoittava.

Toivon mahdollisimman monen puheterapeutin työtä tekevän vastaavan kyselyyn huolimatta siitä käytätkö työssäsi viittomia vai et. Kyselyssä ei kysytä nimeä, ikää, sukupuolta tai muita tietoja, joiden perusteella yksittäisen henkilön tunnistaminen olisi mahdollista. Kiitos vastauksistanne!

1. Työkokemuksesi puheterapeuttina *

- alle 2 vuotta
- 2-5 vuotta
- 6-10 vuotta
- 11-20 vuotta
- yli 20 vuotta

2. Tämänhetkinen työpaikkasi *

- Julkinen sektori
- Yksityinen sektori
- Ammatinharjoittaja
- Jokin muu (esim. yhdistelmä edellisistä)

3. Oletko opiskellut viittomia/viittomakieltä (muut kuin peruskoulutukseen mahdollisesti kuuluneet opinnot)? *

- kyllä
- en

4. Montako viittomakielen/viittomien kurssia olet käynyt (muut kuin peruskoulutukseen mahdollisesti kuuluneet opinnot)?

- yhden
- kaksi
- kolme
- neljä
- useampia

5. Oletko opiskellut viittomia/viittomakieltä pääpainotteisesti jossain koulutusohjelmassa?

- kyllä
- en

6. Montako vuotta olet opiskellut pääpainotteisesti viittomia/viittomakieltä jossain koulutusohjelmassa? (syötä täysinä opiskeluvuosia vastaava luku vastauskenttään)

7. Missä olet oppinut viittomia/viittomakieltä? (voit valita useamman vaihtoehdon) *

- kouluksissa
- työssä
- kollegoilta
- ystäviltä/tuttavilta
- internetistä
- kirjoista
- lapsuudenkodissani
- jossain muualla, missä?
- en missään näistä

8. Haluaisitko opiskella viittomia tai niiden käyttöä lisää? *

- kyllä
- en
- en osaa sanoa

9. Aiotko opiskella viittomia tai niiden käyttöä lisää? *

- kyllä
- en
- en osaa sanoa

10. Missä asiassa viittomien käyttöön liittyen koet tarvitsevasi lisää tietoa/harjoitusta? (voit valita useamman vaihtoehdon) *

- viittomien määrällinen hallinta
- viittomien oikeoppinen tuottamistapa
- viittomien ymmärtäminen toisen tuottamana
- jossain muussa, missä?
- en missään näistä

11. Montako viittomaa arvioit osaavasi tuottaa? *

- 0-20
- useita kymmeniä
- satoja
- yli tuhat
- useita tuhansia
- käytän viittomakieltä äidinkielen tasoisesti

12. Montako viittomaa arvioit ymmärtäväsi? *

- 0-20
- useita kymmeniä
- satoja
- yli tuhat
- useita tuhansia
- ymmärrän viittomakieltä äidinkielen tasoisesti

13. Käytätkö puheterapeutin työssäsi viittomia? *

- käytän viittomia päivittäin
- käytän viittomia melko usein
- käytän viittomia satunnaisesti
- en käytä viittomia työssäni

14. Mitä seuraavista viittomisen muodoista käytät puheterapeutin työssäsi? Valitse jokaisen vaakarivin kohdalle jokin kuudesta vaihtoehdosta. Jos et pysty erottamaan menetelmien käyttömäärää toisistaan, voit valita kunkin pystyryivin kohdalle useamman vaihtoehdon.

*Tukiviittomat ovat viittomia, joita käytetään puheen tukena. Tukiviitottaessa tuotetaan lauseen keskeiset viittomat puhekielen mukaisessa järjestyksessä samaan aikaan puhutun sanan kanssa. Suomessa käytössä olevat tukiviittomat on lainattu suomalaisesta viittomakielestä. **Helponnetut viittomat ovat asiakkaan tarpeita varten muokattuja yksilöllistettyjä viittomia, joita käytetään esimerkiksi, kun asiakkaan motoriset taidot eivät riitä yleisesti käytettyjen viittomien tuottamiseen. ***Viitottu puhe on kommunikaatiomenetelmä, joka tukee huulilalukua. Menetelmässä sanat lausutaan ääneen tai äänettömästi huulilla artikuloituen. Viittomia viitotaan samaan aikaan puheen kanssa. Viittomat noudattavat menetelmässä puhutun kielen mukaista sanajärjestystä. Viitottu puhe ei ole itsenäinen kieli. ****Taktiiliviittomat ovat kuulonäkövammaisten käyttämiä viittomia, joita käytetään kädestä käteen viittoon. Taktiiliviittominen välittää normaalisti näön avulla vastaanotettavat viittomat käden tai molempien käsien tuntoaistin avulla. *****Viittomakieli koostuu viittomista. Viittomakieliä on useita ja ne ovat itsenäisiä luonnollisia kieliä aivan kuten puhututkin kielet. Suomessa virallisia kansallisia viittomakieliä ovat suomalainen viittomakieli ja suomenruotsalainen viittomakieli.

	käytän näitä työssäni eniten	käytän näitä työssäni toiseksi eniten	käytän näitä työssäni kolmanneksi eniten	käytän näitä työssäni neljänneksi eniten	käytän näitä työssäni viidenneksi eniten	en käytä näitä työssäni
tukiviittomat*						
helponnetut viittomat**						
viitottu puhe***						
taktiiliviittomat****						
viittomakieli*****						

15. Millaisten asiakasryhmien kanssa käytät työssäsi viittomia/viittomakieltä?

16. Mikä on suurin yksittäinen asiakasryhmä, joiden kanssa käytät viittomia/viittomakieltä?

17. Minkä ikäisten asiakkaiden kanssa käytät viittomia/viittomakieltä? (voit valita useamman vaihtoehdon)

- alle 3-vuotiaiden kanssa
- 3–7-vuotiaiden kanssa
- 8–12-vuotiaiden kanssa
- 13–18-vuotiaiden kanssa
- yli 18-vuotiaiden kanssa

18. Miksi käytät/otat käyttöön viittomia asiakkaidesi kanssa?

19. Miksi ET käytä/ota käyttöön viittomia asiakkaidesi kanssa?

20. Millainen asiakas oman työkokemuksesi mukaan hyötyy viittomien käytöstä?

21. Mitkä asiat koet työssäsi suurimmiksi haasteiksi viittomien käytössä? (voit valita useamman vaihtoehdon)

- asiakkaan motivoitumattomuus viittomien käyttöön
- asiakkaan kanssa toimivien ihmisten motivoitumattomuus viittomien käyttöön
- asiakkaan motoriset ongelmat
- viittomien käyttö vaatii katseen kohdentamista
- asiakkaan näkövamma
- oma motivoitumattomuuteni tai osaamattomuuteni viittomien käyttöön
- jokin muu syy, mikä?
- ei mikään edellä mainituista

22. Oletko joutunut luopumaan viittomien käytöstä asiakkaasi kohdalla?

- kyllä
- en

23. Mistä syystä luovut viittomien käytöstä asiakkaasi kohdalla? Valitse kolme yleisintä syytä.

	yleisin syy	toiseksi yleisin syy	kolmanneksi yleisin syy
asiakas ei ole motivoitunut käyttämään viittomia			
asiakkaan omaiset eivät ole motivoituneita käyttämään viittomia			
asiakkaan hoitohenkilökunta/lähipiiri ei ole motivoitunut käyttämään viittomia			
asiakkaan käsien motoriikka on hyvin epätarkkaa			
asiakkaalla on vain yksi motoriikaltaan normaalisti toimiva käsi			
en hallitse viittomia riittävän hyvin			
jokin muu syy, mikä?			

24. Asiakkaan viittomien käyttö/opettelu on joskus epäonnistunut sen vuoksi, että paikkakunnallani ei ole henkilöä opettamaan viittomia tai opetusresurssit ovat riittämättömät. *

- kyllä
- ei
- en halua vastata

25. Seuraava osio sisältää erilaisia väittämiä. Tehtäväsi on arvioida kuinka hyvin väittämä pitää paikkansa sinun kohdallasi. Kysymysten 4-9 kohdalla on tarkoitus arvioida taitotasoa yleisesti.

*Tukiviittomat ovat viittomia, joita käytetään puheen tukena. Tukiviitottaessa tuotetaan lauseen keskeiset viittomat puhekielen mukaisessa järjestyksessä samaan aikaan puhutun sanan kanssa. Suomessa käytössä olevat tukiviittomat on lainattu suomalaisesta viittomakielestä. **Helponnetut viittomat ovat asiakkaan tarpeita varten muokattuja yksilöllistettyjä viittomia, joita käytetään esimerkiksi, kun asiakkaan motoriset taidot eivät riitä yleisesti käytettyjen viittomien tuottamiseen. ***Viitottu puhe on kommunikaatiomenetelmä, joka tukee huulilukua. Menetelmässä sanat lausutaan ääneen tai äännettömästi huulilla artikuloiden. Viittomia viitotaan samaan aikaan puheen kanssa. Viittomat noudattavat menetelmässä puhutun kielen mukaista sanajärjestystä. Viitottu puhe ei ole itsenäinen kieli. ****Taktiiliviittomat ovat kuulonäkövammaisten käyttämiä viittomia, joita käytetään kädestä käteen viittoen. Taktiiliviittominen välittää normaalisti näön avulla vastaanotettavat viittomat käden tai molempien käsien tuntoaistin avulla. *****Viittomakieli koostuu viittomista. Viittomakieliä on useita ja ne ovat itsenäisiä luonnollisia kieliä aivan kuten puhututkin kielet. Suomessa virallisia kansallisia viittomakieliä ovat suomalainen viittomakieli ja suomenruotsalainen viittomakieli.

	Täysin samaa mieltä	Lähes samaa mieltä	Hieman samaa mieltä	Hieman eri mieltä	Lähes eri mieltä	Täysin eri mieltä	En pysty arvioimaan tätä väittämää
1. Viittomat ovat yleisin asiakkaideni käyttämä puhetta tukeva kommunikointimenetelmä.							
2. Viittomat ovat yleisin asiakkaideni käyttämä puhetta korvaava kommunikointimenetelmä.							
3. Hallitsen viittomia (laajassa merkityksessä) riittävän hyvin työni vaatimuksiin nähden.							
4. Hallitsen tukiviittomien* käytön hyvin.							
5. Hallitsen helponnettujen viittomien** käytön hyvin.							
6. Hallitsen viittotun puheen*** käytön hyvin.							
7. Hallitsen taktiiliviittomien**** käytön hyvin.							
8. Hallitsen suomalaisen viittomakielen***** hyvin.							
9. Ymmärrän muiden tuottamia viittomia hyvin.							
10. Olen taitava motivoimaan asiakasta viittomien käyttöön.							
11. Olen taitava perustelemaan asiakkaan omaisille miksi suosittelen viittomien käyttöä.							
12. Uusien viittomien oppiminen on minulle helppoa.							
13. On erittäin todennäköistä, että opiskelen viittomia/niiden käyttöä lähiaikoina lisää.							
14. Käytän viittomia mielelläni.							
15. Viittomien käytöstä on ollut suuri hyöty asiakkailleni.							
16. Viittomien käyttö puheterapiassa on palkitsevaa.							
17. Valitsen viittomien tilalle mieluummin jonkin muun puhetta tukevan ja/tai korvaavan kommunikointikeinon.							
18. Koen kynnyksen käyttää viittomia korkeaksi.							

	Täysin samaa mieltä	Lähes samaa mieltä	Hieman samaa mieltä	Hieman eri mieltä	Lähes eri mieltä	Täysin eri mieltä	En pysty arvioimaan tätä väittämää
19. Suosittelem/suosittelisin viittomia käyttävälle asiakkaalle mieluummin toista puheterapeuttia mikäli se on/olisi mahdollista.							

26. Jos haluat vielä kommentoida jotain kyselyyn liittyen, voit kirjoittaa kommenttisi tekstikenttään.

--